

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM
DALI
COĞRAFYA EĞİTİMİ BİLİM DALI

9. SINIF COĞRAFYA ÖĞRETİMİNDE ÖLÇME
DEĞERLENDİRME ARACI OLAN AÇIK UÇLU
SORULARIN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ İLE
DEĞERLENDİRİLMESİ (KONYA ÖRNEĞİ)

Şerife TATLI
Yüksek Lisans Tezi

Danışman
Prof. Dr. Adnan PINAR

Konya - 2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şerife TATLI
	Numarası	148308031004
	Ana Bilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı
	Bilim Dalı	Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tezin Adı	9. Sınıf Coğrafya Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Aracı Olan Açık Uçlu Soruların Öğretmen Görüşleri İle Değerlendirilmesi (Konya Örneği)

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

20/06/2019

Şerife TATLI

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şerife TATLI
	Numarası	148308031004
	Ana Bilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı
	Bilim Dalı	Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Adnan PINAR
	Tezin Adı	9. Sınıf Coğrafya Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Aracı Olan Açık Uçlu Soruların Öğretmen Görüşleri İle Değerlendirilmesi (Konya Örneği)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan 9. Sınıf Coğrafya Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Aracı Olan Açık Uçlu Soruların Öğretmen Görüşleri İle Değerlendirilmesi (Konya Örneği) başlıklı bu çalışma 13/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Ünvanı Adı Soyadı	İmza
Danışman	Prof. Dr. Adnan PINAR	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Caner ALADAĞ	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Cennet ŞANLI	

ÖNSÖZ

Bu çalışmada 9. coğrafya dersinde açık uçlu sorularla ölçme ve değerlendirme sürecini, yine coğrafya öğretmenlerinin görüşleri ile değerlendirilmiştir. Ortaöğretim Kurumlar Yönetmeliği'nde 2017 yılında yapılan son değişiklikte yer verilen açık uçlu soru ifadesinin herkesde farklı karşılık bulması, öğretmenler tarafından nasıl algılandığı ve uygulandığını sorgulamaya yöneltti.

Bu çalışmanın başından sonuna kadar tüm akademik ve manevi desteğini, sabrını esirgmeden bana yardımcı olan danışmanım Prof. Dr. Adnan PINAR'a tüm içtenliğimle teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca her sorumda sabrıyla bana yardımcı olan bölüm hocalarım; Dr. Öğr. Üyesi Caner ALADAĞ ve Dr. Öğr. Üyesi Adnan Doğan BULDUR'a ve Dr. Öğr. Üyesi Cennet ŞANLI'ya değerli katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma verilerini toplama esnasında anket yaptığım okullarda görev yapan yönetici ve öğretmenlere işbirliklerini esirgemedikleri için teşekkür ederim.

Çalışma sürecinde, bütün yoğunluğu içerisinde beni sürekli motive eden ve her konuda yardımcı olan eşim Mustafa TATLI'ya, gerek yanımda gerek telefonun diğer ucunda bile yanımda olan, sürekli yardıma koşan, desteğini asla benden esirgemeyen arkadaşım Rukiye KALA'ya, yüksek lisans yapabilmem için beni yüreklendiren babam Hasan AŞKIN'a ve bu süreçte kızım Yağmur'a gözü gibi bakıp her işime yardım eden annem Münevver AŞKIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ</p>
--	---	--

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şerife TATLI
	Numarası	148308031004
	Ana Bilim Dalı	Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı
	Bilim Dalı	Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Adnan PINAR
	Tezin Adı	9. Sınıf Coğrafya Öğretiminde Ölçme Değerlendirme Aracı Olan Açık Uçlu Soruların Öğretmen Görüşleri İle Değerlendirilmesi (Konya Örneği)

ÖZET

Araştırmanın amacı, 9. sınıf coğrafya dersi eğitim durumları tamamlandıktan sonra uygulanan ölçme ve değerlendirme aracı olan açık uçlu soruların, yine bu aracın uygulayıcısı olan coğrafya öğretmenleri ile değerlendirilmesidir. Araştırma Konya il merkezinde MEB'den alınan izin dahilinde belirlenen 11 okul ve 17 öğretmen ile birlikte yürütülmüştür. Coğrafya öğretmenleri ile açık uçlu sorular ile yapılan yazılı anket ile veri toplanmıştır.

Veri toplamak için hazırlanan açık uçlu soruların belirlenmesinde uzman eğitimcilerden onay alınmış ve öncelikle aynı özellikteki bir grup öğretmene uygulanmıştır. Hazırlanan soruların aranan bilgiyi sağlamada yeterli olduğu görülmüş ve öğretmenlere gizlilik ve gönüllük esas alınarak uygulanmıştır.

Elde edilen sözel ve derecelendirme verileri doğrultusunda açık uçlu soruların öğretmenler tarafından sıklıkla kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Okul türlerine göre farklılık gösteren soru formatının tercihinin yine kazanımlar bazında da farklılık göstermekte olduğu görülmüştür. Yönetmelikte yer alan açık uçlu soru ifadesinde oluşan algı karmaşasının giderilmesi gerektiği önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Coğrafya Öğretimi, Ölçme ve Değerlendirme, Açık Uçlu Soru

	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü		
Öğrencinin	Adı Soyadı	Şerife TATLI	
	Numarası	148308031004	
	Ana Bilim Dalı	Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı	
	Bilim Dalı	Coğrafya Eğitimi Bilim Dalı	
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Adnan PINAR	
	Tezin İngilizce Adı	Estimation Of Open-Ended Questions, Which Are The Measurement And Evaluation Tools in 9th Grade Geography, With Teachers Opinions (Konya Case)	

SUMMARY

The aim of the study is to evaluate open-ended questions which are the measurement and evaluation tools applied after the completion of 9th grade geography lesson education with the geography teachers who are the practitioner of this tool. The study was carried out together with 11 schools and 17 teachers determined within the permission received from Ministry of National Education in Konya city center. Data were collected through a written interview with geography teachers by open-ended questions.

In order to determine the open-ended questions prepared for data collection, expert instructors received approval and firstly applied to a group of teachers of the same characteristics. It was seen that the prepared questions were sufficient to

provide the required information and they were applied to teachers on the basis of confidentiality and volunteering.

Based on the verbal and grading data obtained, it was concluded that open-ended questions were frequently used by teachers. The choice of the question format, which differs according to the school types, has also been observed to differ according to the achievements. It has been suggested that the complexity of the perception of open-ended question expression in the regulation should be eliminated.

Key Words: Geography Teaching, Measurement and Evaluation, Open-ended Question

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY.....	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
1. BÖLÜM.....	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Çalışmanın Amacı ve Önemi	3
1.3. Problem Cümlesi.....	5
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Sayılılar	6
1.6. Tanımlar	6
1.7. Kısaltmalar	8
2.BÖLÜM.....	10
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	10
2.1. Ortaöğretim Coğrafya Öğretimi	10
2.2. 9. Sınıf Coğrafya Öğretimi.....	11
2.3. 9. Sınıf Coğrafya Öğretim Programı	15
2.4. 9. Sınıf Coğrafya Dersi Eğitim Durumları	20
2.5. 9. Sınıf Coğrafya Dersinde Ölçme ve Değerlendirme	23
2.5.1. Ölçme Türleri	24
2.5.2. Ölçek Türleri	25

2.5.3. Ölçme Araçları ve Yöntemleri	26
3.BÖLÜM	40
YÖNTEM	40
3.1. Araştırma Modeli	40
3.2. Evren ve Örneklem	40
3.3. Verilerin Toplanması	42
3.4. Verilerin Analizi.....	43
4. BÖLÜM	44
BULGULAR.....	44
4.1. Yazılı Anket Soruları ve Bulguların Yorumlanması.....	44
5. BÖLÜM.....	67
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	67
5.1. SonuçveTartışma.....	67
5.2. Öneriler	72
KAYNAKÇA.....	74
EKLER:	78

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: 2005-2011 Yılları 9. Sınıf Coğrafya Programı Kazanım Sayıları.....	14
Tablo 2: Coğrafya Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	41
Tablo 3: Coğrafya Öğretmenlerinin Toplam Görev Süresine Göre Dağılımı	41
Tablo 4: Öğretmenlerin Görev Yaptığı Okul Türüne Göre Dağılımı.....	41
Tablo 5: Öğretmenler ve Görev Yaptıkları Okul Türleri.....	42
Tablo 6: Öğretmenlerin Tercih Ettiği Soru Türleri (en az '1', en çok '4')	50
Tablo 7: Soru Türlerine Göre Kullanım Derecelerinin Frekansları.....	51
Tablo 8: Okul Türlerinde Tercih Edilen Soru Frekansları (en çok:1, çok:2, az:3, en az:4)	52
Tablo 9: Kazanımlar Bazında Soru Çeşitlerinin Tercih Frekansları (1:en çok, 2:çok, 3:az 4:en az).....	57

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Bu çalışma, 9. sınıf coğrafya öğretim sürecinin bir parçası olan ölçme değerlendirme basamağını ve bir ölçme değerlendirme aracı olan açık uçlu soruları incelemek ve değerlendirmek için hazırlanmıştır. Bu amaçla, çalışmanın amacı ve önemi, problem durumu, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlara yer verilmiştir. Açık uçlu sorular ve uygulanışı incelenirken, bu ölçme aracının uygulayıcısı ve okuyucusu olan öğretmen görüşlerinden yararlanılmıştır.

1.1. Problem Durumu

Coğrafya öğretimi 1924 yılından itibaren okullarda ders olarak vermeye başlanmıştır. 1941'de toplanan Türk Coğrafya Kongresi'nin kararlarıyla coğrafya öğretim programlarında yenilikler yapılmaya başlanmıştır. Yapılan yenilikler tam anlamıyla istenen düzeyde olmasa bile ilerleme kaydedilmesine yardımcı olmuştur.

Coğrafya öğretimi ortaöğretim düzeyinde 9. sınıfta başlamaktadır. Sosyal bilgiler dersi kapsamında verilen coğrafi konulardan çok daha detaylı olan dersin program örüntüsü, 2005 yılında sınıf düzeyine göre ve yapılandırmacı öğretim çerçevesinde tekrar düzenlenmiştir. Bu düzenlemeler, öğrencinin derste pasif olması ve konu akışının sebep-sonuç örgüsüne uygun olmaması nedenlerine bağlı olarak ortaya çıkmıştır. Son düzenlemelerle öğrenciyi merkeze alan bir coğrafya programı hazırlanmıştır.

Öğretim programlarındaki değişimler belli bir sürecin sonucu olarak gerçekleştirilir. Programların denetim mekanizmaları, ölçme değerlendirmedir. Programda yer alan kazanımlar öğrencilerde gözlenmesi beklenen hedef davranış değişikliğini ifade eder. Ölçme değerlendirme süreçlerinde ise bu davranışın öğrenciye kazandırılıp kazandırılmadığını ölçer ve bu ölçümleri değerlendirir.

"Eğitimde kazandırılmak istenen yeni davranışların beklenen düzeyde olup olmadığına karar verebilmek için bazı koşulların yerine getirilmesi gerekir. Önce bu

davranışların, geçerliği ve güvenilirliği yeteri derecede yüksek olan ölçme araçlarıyla ölçülmesine ihtiyaç vardır. Bir kişinin belli davranışlarda erişmiş olduğu yetkinlik ve kararlılık nesnel bir biçimde belirlenmedikçe, bu kişinin ilgili davranışlarda beklenen düzeye erişmiş olup olmadığına karar verilemez" (Özçelik, 1998:12).

Öğrenciye kazandırılması planlanan davranış değişikliğinin başarıya ulaşma miktarını ölçmede kısa cevaplı sorular, boşluk doldurma soruları, doğru yanlış soruları ve eşleştirme soruları gibi klasik ölçme araçları tek başına yeterli olmamaktadır. Bu soru çeşitleri analiz sentez gibi üst düzey bilgi basamaklarında ölçme yapmamaktadır.

ÖSYM'nin merkezi sınavlarında kullanmak için yeni bir değişiklik yaptığını, bu değişiklikte artık çoktan seçmeli sorularla beraber açık uçlu sorularla ölçme yapacağını belirtmiştir. Fakat ölçme değerlendirme derslerinde ve ülkemizde formasyon derslerinde okutulan kaynaklarda, tek başına açık uçlu soru başlığında bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Göze çarpan en büyük problem durumu ise açık uçlu sorunun herkeste farklı algılanması ve kullanımı ile ilgili farklı örneklerin mevcut olması.

ÖSYM 2015 yılında "Açık Uçlu Sorular Hakkında Bilgilendirme ve Açık Uçlu Soru Örnekleri" başlığında "2017 Lisans Yerleştirme Sınavlarında (2017-LYS) kısa cevaplı sorular yer alacaktır. Kısa cevaplı sorular; cevabı bir sözcük, bir sayı veya bir cümle ile adaylar tarafından cevap kâğıdına yazılan ve/veya kodlanan sorulardan oluşacaktır." şeklinde bir açıklama yapmış devamında "kısa cevaplı açık uçlu sorular ve açık uçlu sorular" ifadelerini kullanmış ve "Kısa Cevaplı Soru Örnekleri" başlığında örnek sorular yayınlamıştır (ÖSYM, 2017). Bu değişikliğin ardından MEB sınav yönetmeliğinde "*Sınavların açık uçlu maddelerden oluşan yazılı yoklama şeklinde yapılması esastır. Ancak her dersin sınavlarından biri kısa cevaplı, doğru-yanlış, eşleştirmeli veya çoktan seçmeli testlerle de yapılabilir.*" şeklinde bir düzenleme yapmıştır (MEB, 2016). Bu ifadeler doğrultusunda açık uçlu soru algısında hangi soruların bu kapsama girdiği karışıklığı ortaya çıkmıştır. Her ne kadar üniversiteye geçiş sınavı 2018-2019 eğitim öğretim yılında YKS olarak değişmiş ve tamamı çoktan seçmeli sorularla hazırlansa da Ortaöğretim Kurumlar

Yönetmeliğinde ki “açık uçlu soru” ifadesinin algısında ki farklılıklar devam etmektedir.

"Açık uçlu maddeler; problem çözme, yeni ve orijinal fikirler üretme, problemleri organize etme, bilgileri değişik durumlarda işe koşma, fikirleri değerlendirme, neden-sonuç ilişkileri kurma, genellemeler yapma, hipotez üretme, alternatifler arasında karşılaştırmalar yaparak bir yargıya varma gibi üst düzey becerilerin ölçülmesi için en uygun soru türüdür" (Tan ve Erdoğan, 2004). Bu açıklamadan da yola çıkarak açık uçlu soruların aslında yanıtı sınırlandırılmış ve yanıtı sınırlandırılmamış yazılı soruları olduğu belirlenmiştir. Fakat merkezi sınavlarda kullanılan sorular da göz önüne alınarak, kısa cevaplı sorular ve boşluk doldurma soruları da bu başlıkta açıklanmıştır.

Bu tez çalışmasında 9. sınıf coğrafya dersinde açık uçlu soru uygulamasının ne olduğu problemi temel alınmıştır. Öğretmenlerin açık uçlu soruyu nasıl algıladığı, hangi soru formatlarını sorduğu ve değerlendirmeyi nasıl yaptıkları araştırılmıştır. Ölçme değerlendirme yapılırken 9. sınıf kazanımlarında açık uçlu soruların farklı uygulamalar öğretmenlere uygulanan yazılı anket ile araştırılmıştır. YÖK ile MEB arasındaki ve öğretmenler arasındaki algılamadaki farklılıklar ve bunların nedenleri açıklanmıştır.

Bu çalışma ile coğrafya öğretim programının eksiklerini tespit etmeye yarayan ölçme değerlendirme süreci hakkında bilgiler ile açık uçlu soruların algısına dair sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır.

1.2.Çalışmanın Amacı ve Önemi

Öğrencilere eğitim öğretim süresince verilmesi gereken kazanımlar, öğretim ilke yöntemleri gözetilerek hazırlanmıştır. Kazanımlar birbirini kademeli bir şekilde destekler nitelikte düzenlenmiştir. Öğretim süreci içerisinde ise bu kazanımların dönütleri alınmalıdır. Ne düzeyde verim alındığı öğrencinin nerede sıkıntı yaşadığı gibi dönütler eğitim programlarının şekillenmesinde önemlidir. Bu dönütler eğitim bilimlerinin ölçme değerlendirme parçasına dâhil edilmektedir.

Ölçme ve değerlendirme araç ve yöntemleri oldukça çeşitlidir. Yazılı sınavlar, sözlü sınavlar, kısa yanıtli sınavlar, doğru-yanlış testleri, çoktan seçmeli testler, ödev ve projeler okullarda not verme amaçlı kullanılan ölçme araçlarıdır. Bu ölçme araçlarının içinde açık uçlu soruların karşılık bulduğu ölçme araçları bulunmaktadır. Mesela yazılı soruları ve kısa yanıtli sınavlar açık uçlu soruların kullanıldığı hatta açık uçlu sorulardan oluşan ölçme araçlarıdır. Merkezi sınavlarda genel olarak çoktan seçmeli test yöntemi kullanılırken 2016 yılında açık uçlu soru yöntemi gündeme gelmiş ve planlanan uygulamanın ilk çalışmaları başlamıştır. Bu araştırma için açık uçlu soru olarak ifade edilebilecek bir ölçme aracına karşılık gelen dört farklı soru tarzı incelenmiştir.

Bu çalışmada eğitim öğretim süreci ve bu sürecin bir parçası olan ölçmede açık uçlu soru yönteminin ne olduğu, nasıl uygulandığı ve kullanılışlılığını incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda hem literatür taranmış, hem de teorik bilgilerden yararlanılmış ve ölçme değerlendirme sürecinin başrolünü oluşturan öğretmen görüşlerine başvurulmuştur. Öğretmenler ölçme sürecinin hem uygulayıcısı hem de okuyucusu olduğu için öğretmenlerin hem konu ile ilgili genel görüşleri hem de süreci nasıl yönettikleri araştırılmak istenmiştir.

Gelişen teknoloji doğrultusunda coğrafya dersinin günlük hayata daha çok dahil olması, öğretim programlarının da bu doğrultuda değişmesine neden olmuştur. Öğretim programlarında belirlenen konuların miktarı ve işe yararlılığı yine ölçme sonuçlarına göre belirlenmiştir. Açık uçlu sorularla ölçme ve değerlendirme de programların geliştirilmesi ve düzenlenmesinde kullanılmaktadır.

Eğitim programları artık konuyu anlat, notu ver şeklinden çıkmış öğrencinin daha aktif olduğu, bilgiye öğrencinin kendisinin ulaşmasını hedefleyen bir hale gelmiştir ve hala geliştirilmektedir. Programların gelişmesine en büyük katkıyı ise eğitim durumları süreci içinde ve sonunda gerçekleşen ölçmeler ve bu ölçmeler doğrultusunda ortaya çıkan geri dönütler sağlamaktadır. Bu geri dönütler eğitim programlarının eksiklerinin nerelerde olduğunu belirlemektedir. Bu çalışmada yer alan açık uçlu sorular kavramı da 9. sınıf coğrafya dersi kazanımları için bir geri dönüt alma şekli olarak belirlenmiştir. Bu yüzden çalışmada hem 9. sınıf coğrafya

eğitim programının gelişimi hem de açık uçlu soruların uygulanmasının doğruluğu araştırılmıştır. Çünkü artık açık uçlu sorular sadece yazılı sınavlarda kalmamış merkezi sınavlarda da karşımıza çıkmaya başlamıştır.

1.3. Problem Cümlesi

MEB'in sınav yönetmeliğindeki değişiklik ve merkezi sınavlarla karşı karşıya kaldığımız açık uçlu soru formatının, zihinlerde oluşandan bir hayli farklı olması ve bunun nedenleri incelenerekalışmanın amacında belirtilen nedenler doğrultusunda araştırma problemi aşağıda belirtilmiştir.

9. sınıf coğrafya öğretiminde ölçme değerlendirme aracı olan açık uçlu sorular, coğrafya öğretmenleri tarafından nasıl algılanmakta ve nasıl uygulanmaktadır?

Alt problem cümleleri:

1-9. sınıf coğrafya müfredatı için açık uçlu soruların uygulanışı uygun mudur?

2-Öğretmenler not vermek için sorularında hangi açık uçlu soru formatını kullanıyor?

3-Ölçme değerlendirme için öğretmenler açık uçlu soru çeşitlerini nasıl değerlendiriyor?

4-Açık uçlu sorular nasıl hazırlanır, nasıl değerlendirilir?

5- Farklı okul türlerine göre uygulanan ölçmelerde hangi açık uçlu soru türü daha sık kullanılıyor?

6- 9. sınıf coğrafya öğretim programı kazanımlarında tercih edilen açık uçlu soru türleri nelerdir?

7- Üniversiteye geçiş sınavın da kullanılan açık uçlu soruların kullanışlılığı nedir?

1.4. Sınırlılıklar

1. 2017-2018 ve 2018-2019 eğitim ve öğretim yılı ile sınırlıdır.
2. Veri toplamak için ankette yer alan sorular ile sınırlıdır.
3. Konya il merkezinde beş farklı türden toplam on bir ortaöğretim kurumu ile sınırlıdır.
4. On bir farklı ortaöğretim kurumunda öğretmenlik yapan coğrafya öğretmenlerinden ve pilot uygulama örneğine seçilen öğretmenler ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

1. Geliştirilen anket sorularının bu araştırma için gerekli verileri sağlayacağı varsayılmıştır.
2. Araştırmada uygulanan anket sorularından elde edilen sonuçlar araştırma evrenini temsil etmektedir ve bu sonuçların araştırma için yeterli olduğu varsayılmıştır.
3. Bu araştırmada, anket sorularını cevaplandıran coğrafya dersi öğretmenlerinin, araştırmanın geçerlik ve güvenilirliğini artırmak amacıyla gerekli duyarlılığı göstererek soruları içten, objektif ve dikkatli cevapladıkları varsayılmıştır.
4. Kontrol edilemeyen değişkenler, araştırmaya katılan bütün öğretmenleri aynı ölçüde etkilemiştir.

1.6. Tanımlar

Coğrafya Öğretimi: Coğrafya, bir yeryüzü parçasını, bir bölgeyi, bir ülkeyi belirleyen, niteleyen, fiziksel, ekonomik, beşerî, siyasal gerçekliklerin tümüdür (TDK, 2019). Coğrafya insanlığın var olduğu andan itibaren en önemli bilim dalı olmuştur. İnsanlığın ilk zamanlarında her ne kadar bilim dalı kavramı olmasa da yaşanan yeryüzüne uyum sağlamak ve kaynakları kullanmak yaşamın temelini oluşturur. Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine göre, insanlar önce karnını doyurma daha sonra barınma ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Bunun için de ilk insandan

günümüze kadar coğrafyadan faydalanılmaktadır. Diğer bilimlerin de temelinde coğrafyayı bulmak mümkündür. Yenilikler ihtiyaçlardan doğar, yaşadığımız yeryüzünü ihtiyaçlarımız için doğru kullanmak gerekir bunun içinde coğrafyayı iyi tanımak gerekmektedir. Tam bu noktada devreye coğrafya öğretimi girmektedir.

"Coğrafya eğitim ve öğretimi; doğal ve beşerî unsurları tanıtarak onları doğru ve etkin kullanan, yaşadığı alandan küresel ölçüğe kadar çevresini önemseyen, millî değerlere bağlı, vatanını koruyan ve bu anlamda sorumluluk duygusuna sahip bireyler yetiştirmeyi hedefler. Coğrafyayı öğrenen bireyler insan ve doğa süreçleriyle oluşan ekolojik, ekonomik, sosyal ve siyasi ilişkileri coğrafi bilinçle sorgulayan kişiler olurlar" (Ünlü, 2014). Coğrafya öğretimi, ihtiyaçlar doğrultusunda belirlenen kazanımlar ile öğrencilere kazandırılmak istenilen davranış değişikliklerinin tamamıdır. Coğrafya öğretimi, bir bilim olarak coğrafyanın öğrenciye öğretilmesi ve dönüt alınmasını kapsamaktadır.

Ölçme ve Değerlendirme: *"Ölçme geniş anlamıyla, herhangi bir niteliği gözlemek ve gözlem sonucunu sayı veya sıfatlarla ifade etmektir. Değerlendirme ise ölçme sonuçlarını bir ölçüte veya ölçütlere vurarak ölçülen nitelik hakkında bir değer yargısına varma sürecidir"* (Turgut ve Baykul, 2013: 3). Daha basit bir şekilde ifade etmek gerekirse, harita bilgisi konusu sonunda yapılacak bir yazılı sınav süreci ölçmeye karşılık gelmektedir. Öğrencinin bu sınav sonucunda aldığı puanın karşılığı başarılı veya başarısız şekilde ifade edilmesi ise değerlendirmedir.

Ölçme ve Değerlendirme Araçları: Ölçme yapılırken süreç içinde kullanılacak birçok araç olduğu gibi birde alternatif araçlar bulunmaktadır. Bunların başında çoktan seçmeli test, yazılı yoklama, sözlü sınavlar, kısa cevaplı sorular, doğru-yanlış soruları, ödev ve projeler yer almaktadır. Alternatif ölçeklerde ise kontrol listesi, dereceleme ölçekleri, dereceli puanlama anahtarı (rubrik) ve portfolyoları sayılabilir. Açık uçlu soru aracı ise kısa cevaplı sorular, boşluk doldurma soruları, yanıtı sınırlandırılmış ve sınırlandırılmamış yazılı yoklama sorularını kapsayan bir ölçme aracıdır.

Açık uçlu soru: Alanyazınında tek başına karşılık bulmasa da birden fazla soru çeşidini kapsayan bir ölçme aracıdır. Açık uçlu olarak dört farklı soru çeşidine rastlanmaktadır. Bunlar kısa cevaplı sorular; tek bir kelime ya da sayı ile cevaplanabilen sorulardır. Boşluk doldurma soruları; cümledeki boşluğu tek kelime yada kelime grubu ile cevaplanan sorulardır. Yanıtı sınırlandırılmış sorular; sorunun sınırlarını belirleyen genel olarak maddeli yada konunun bir bölümünü cevap olarak isteyen sorulardır. Yanıtı sınırlandırılmamış sorular, cevap tamamen yanıtlayıcıya bırakılmış yoruma açık ve sınırları olmayan sorulardır. İlk üç soru formatının uygulanması ve puanlaması kolayken dördüncü soru formatının uygulanması kolay puanlamasında zorluklar bulunmaktadır

1.7. Kısaltmalar

TDK: Türk Dil Kurumu

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

ÖSYM: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi

Kzm: Kazanım

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

SAT:Scholastic Aptitude Test (Skolastik Yetenek Testi)

GRE: TheGraduateRecordExamination (Lisansüstü Kayıt Sınavı)

TOEFL:Test of English as a Foreign Language (Yabancı Dil Olarak İngilizce Sınavı)

TIMSS:Trends in InternationalMathematicsandScienceStudy (Uluslararası Matematik ve Fen Eğilimleri Araştırması)

PISA:Programmefor International StudentAssessment(Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı)

PIRLS:Progress in International Reading LiteracyStudy. (Uluslararası Okuma Becerileri Projesi)

LYS: Lisans Yerleştirme Sınavı

AR-GE: Araştırma Geliştirme

2.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu bölümde orta öğretim coğrafya öğretiminin geçmişten günümüze geneli incelenmiştir, şu an uygulanan coğrafya programının içeriği hakkında, eğitim durumları ve ölçme değerlendirme başlıklarında genel bilgiler verilmiştir. Ölçme değerlendirme kavramları ve araştırma konusu olan açık uçlu soruların kavramsal bilgileri araştırılmıştır.

2.1. Ortaöğretim Coğrafya Öğretimi

Ortaöğretimde 9. sınıf itibari ile coğrafya dersi yer almaktadır. 9. ve 10. sınıfta zorunlu iki saat sonraki kademelerde alana göre seçmeli ders olarak verilmektedir. Bütün müfredat dört yıllık ortaöğretime dağıtılmış, temel konular ilk iki yılda yoğunlaşmıştır. 9. sınıfta temel coğrafya bilgileri yer almaktadır. Coğrafyanın tanımı, dünyanın oluşumu, harita bilgisi ve beşeri coğrafyanın temelleri atılmaktadır. 10. sınıf coğrafya konularında ise yer şekillerinin oluşumu ülkemizdeki ve dünyadaki örnekleri ile yer almaktadır. 10. sınıfta bilgi dışında öğrencinin fiziki ve siyasi harita okuması da hedeflenmiştir. 11. ve 12. sınıf konularında daha yoğun olarak beşeri coğrafya ile karşılaşmaktadır. 11. sınıfta ekonomik coğrafya ve ülkeler coğrafyası yer alırken 12. sınıf konularında beşeri ve siyasi coğrafya konularına ağırlık verilmiştir. Küresel örgütler, nüfus, çevre ve doğal kaynaklar başlıca konulardır.

Coğrafya dersi karşılıklı ilgi, nedensellik ve dağılım ilkeleri üzerine kurulmuştur. Konular ve her bir coğrafi unsur, başka bir unsurdan etkilenir ve başka bir unsuru etkilemektedir. Konuların eğitim yıllarına dağılımı ve sıralanmasında etkileşim göz önüne alınmıştır. Örneğin koordinat sistemini bilmeden harita okumak mümkün olmadığı gibi enlem ve boylam bilmeden de koordinat sistemi yorumlamak mümkün değildir.

Coğrafya öğretimi programı, diğer tüm programlarda olduğu gibi sık sık güncellenmektedir. En büyük sıkıntı ise öğrencilerin bu derse olan, dersin zor olması, sayısal konuların içinde olması ve soyut kavramların çok olması gibi ön yargıları

olması ve bu dersin önemini dikkate almamalarıdır. İlköğretim kademelerinde her ne kadar coğrafya konuları yer alsada miktarının az ve içeriği dar olduğu gözlenmiştir. Oysaki günümüzde yaşanan etkileşim ve teknoloji yoğunluğu coğrafyanın önemini arttırmıştır. Örneğin Rize'de enerji üretimi için güneş santralleri kurmak pek akılcı bir yatırım değildir. Bu yatırımların AR-GE çalışmaları sürecine coğrafya dahil olmaktadır. Güneşli gün sayısı, güneşin geliş açısı, ışınların tutulma miktarı gibi faktörlerin bilinmesi daha doğru yatırımların yapılması için gereklidir. Dünyanın bir ucundaki çevre kirliliğinin yada doğal afetin bizi etkilediğinin bilincine varmak daha kolaylaşmıştır. Teknoloji sayesinde bundan haberdar olmak, bilinçlenmek, olası etkilerini takip etmek kolaylaşmıştır. Yani artık coğrafya hayatımızda daha aktif ve kullanılabilir bir bilim dalı olmuştur. Örneğin iç ve dış ticareti, ticaretin miktarını ve hangi ülkelerle yapıldığı bile artık internetten takip edilebilmektedir. Göçler, nüfus dağılımları, ulaşım yolları ve birçok şey artık sadece literatüre has bir bilgi değil, aktif olarak hayatımızın, yaşantımızın bir parçası olmuştur. Önceleri uydular gazetelerden okuduğumuz televizyon izlememizi sağlayan aygıtlardı şimdi ise cep telefonlarımızda aktif olarak kullanılır hale gelmiştir. Gelişen ve değişen teknolojinin, daha aktif olarak içinde yer aldığımız güncel konular öğretim programlarına yansımıştır (Akkuş, 2007).

2.2. 9. Sınıf Coğrafya Öğretimi

"Coğrafya, öğretimindeki uygulamalar sonucunda bugün önemli sorunlarla karşı karşıya olunduğu görülmektedir. Örneğin pek çok insan coğrafyayı istatistik verileri ve kuru bilgiler yığını olarak algulamakta, coğrafyayı, Türkiye'nin en yüksek dağı, en küçük bölgesi, en uzun akarsuyu, en büyük şehri gibi bilgilerden ibaretmiş gibi görebilmektedir" (Şahin, 2001; 17). Bu yanlış algının değiştirilmesi için Talim ve Terbiye Kurulu tarafından öğretim programları ihtiyaçlara göre her sene gözden geçirilmekte ve gerekli düzenlemeleri yapılmaktadır.

9. sınıf coğrafya öğretimi, ortaöğretimde coğrafyanın temelini atıldığı basamaktır. Bu ilk yılda öğrencilere coğrafyanın bilimsel temelleri verilmektedir. Dünyanın oluşumundan günümüze kadar olan süreçteki teorik bilgiler, bu eğitim

öğretim yılında verilmektedir. Örneğin öğrenciler 9. sınıfta iklim elemanlarını öğrenir, 10. sınıfta ise tarım ürünleri ve iklimi ilişkilendirir.

"1941 yılındaki ilk Türk Coğrafya Kongresi'nde alınan kararla coğrafya dersleri tüm sınıflara yayılmıştır" (Doğanay,1993). 1942 yılında hazırlanan coğrafya programında lise 1 coğrafya ders saati 2 saat olarak düzenlenmiştir. Konular yerin şekli, yapısı, tarihi olarak belirlenmiştir. Yer hakkında toplu bilgi verilmekte daha sonra atmosfer, denizler ve karalar şeklinde devam etmekteydi. 1942'den 1957'ye kadar değişen birçok şeye rağmen düzenleme yapılmamıştır. Özellikle 1945'de sona eren dünya savaşı ekonomik ve beşeri coğrafyayı tamamen değiştirmiştir. Fakat programda değişiklik yapılmaması bu anlamda bir eksiklik oluşturmuştur (Gümüş, 1993).

1957 yılında tüm eğitim programları tekrar düzenlenmiştir. Lise 1 coğrafya konuları önceki programa göre daha dağınık başlıklar halinde belirlenmiştir. Az bölümde çok içerik vermeye çalışılmıştır. 1971'de ise içerik değişmezken programın sonuna ders işlenirken gerekli olabilecek araç-gereç ve tesisler adı altında yeni bilgiler eklenmiştir.

1973 yılında yapılan düzenlemede bir önceki programın geliştirilmesi amaçlanmıştır. Her sınıfta okutulacak coğrafya dersi için konuların öğretim amaçları belirlenmiştir. Hazırlanan bu programda önceki programlardan farklı olarak 'Coğrafya Öğretiminin Genel Amaçları' başlığı açılmıştır. 73 yılında hazırlanan bu programda günümüzdeki kazanımların temeli 'hedefler' başlığında alınmış fakat günümüzdekinden farklı olarak istendik davranışın belirtilmesi yerine bilgilendirme yapılmıştır. Lise 1 programına öncekinden farklı olarak sadece harita bilgisi eklenmiştir. Genel coğrafya bölümündeki konuların eksiklikleri tamamlanmıştır. Konulara oldukça yoğun ve ayrıntılı yer verilmiştir. 1974 yılında hazırlanan bu programda ilk defa şu ifadeye yer verilmiştir: "*Türklerin yaşadığı ülkelerdeki durumlarına yeterince değinilecektir*" (Tebliğler Dergisi, 1971).

1982 yılında tekrar düzenlenen coğrafya programı yalınlaştırılmış halde karşımıza çıkmıştır. Programın amaçları 9 madde de sıralanmış fakat maddelerin

kendi arasında bir hiyerarşisi bulunmamaktadır. Genel coğrafyanın da konuların hemen ardından, Türkiye açısından değerlendirilmesi tasarlanmıştır. Bu durumda da lise 3. sınıfta yer alan konular lise 1. sınıfa aktarılmış ve lise 1 konularının yoğunluğu arttırılmıştır. Bu yoğunluk 1983'te bir düzenleme daha gerektirmiştir. Lise 1. sınıftaki bazı konular lise 3. sınıfa aktarılmış ve bazı kuram ve düşünceler çıkarılmıştır (Wegener Teorisi vb.). Buda yontulan bu konuların açıklanmasını zorlaştırmış ve bir mantık üzerine konuyu anlatmak yerine salt bilgi vermeyi gerektirmiştir. 1982 yılında yapılan bu değişiklikte Atatürkçülük öğretim programlarına dahil edilmiştir (Artvinli, 2007).

1992-1993 coğrafya öğretim programında hedeflere yer verilmiştir fakat ilk defa programda yer verilen hedeflerin ifade ediliş biçimi günümüzdeki kazanım ifadelerinden farklı olarak yer almıştır. Cümleler kavratmak, belirtmek, bilgiler vermek şeklinde bitirilmiştir. Basit yargularla bilgi basamağında ifadeler yer almaktadır. Konularda ufak değişiklikler dışında beşeri coğrafyada Türkiye örnekleri hâlâ yer almaktadır.

2005 öğretim programlarının tamamen yeniden yapılandırıldığı ve düzenlendiği bir yıl olmuştur. Değişen programlar hemen o yıl uygulamaya konulmuştur. Analiz-sentez basamaklarına uygun; tutum, beceri, bilgi ve değerleri kapsayacak şekilde yapılandırmacı öğretim modeline göre kazanımların ifadeleri düzenlenmiştir. 9. sınıf coğrafyasından bölgeler coğrafyası tamamen kaldırılmıştır. Beşeri coğrafyayı bölge bazında değerlendirmek yerine ayrı başlıklarda tüm Türkiye'nin birlikte değerlendirilmesi şekline dönüştürülmüştür. Örneğin Marmara Bölgesi'nde yetişen tarım ürünleri yerine incir başlığı altında ülkedeki incir yetiştirme alanları verilmesi şeklinde düzenlenmiştir. Tüm konular dört ana başlık halinde toplanmıştır. 2005-2009 ve 2011'de bu başlıklardaki kazanım sayıları görülen eksikliklere ve ihtiyaçlara göre düzenlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1: 2005-2011 Yılları 9. Sınıf Coğrafya Programı Kazanım Sayıları

Ana Başlık	2005	2009	2011
Doğal Sistemler	15	15	15
Beşeri Sistemler	3	3	3
Küresel Ortam: Ülkeler ve Bölgeler	7	2	2
Çevre ve Toplum	3	3	3

2005 yılında düzenlenen coğrafya öğretim programı eksiklikler ve yenilikler doğrultusunda ufak değişikliklerle uzun yıllar kullanılmıştır. Yıllarca kurul kararlarında yer alan en büyük sorun 9. sınıf konularının yoğun, ders saatinin az olmasına istinaden 2016 da yeni bir düzenleme gelmiştir. 9. sınıf doğal sistemler başlığında yer alan "iç ve dış kuvvetler" konusu 10. sınıfın ilk konusu olarak aktarılmıştır. Kademeli olarak değişmesi planlanan program değişiklikleri 2018-2019 eğitim öğretim yılı itibariyle tüm kademelerde uygulamaya konulmuştur.

2016-2017 eğitim öğretim yılında yapılan yenilik planları dahilinde 9. sınıf coğrafya öğretiminde öğrenciye kazandırılması hedeflenen yirmi iki kazanım bulunmaktadır. Bu kazanımlar; doğal sistemler (13), beşeri sistemler(4), küresel ortam(3) ve çevre ve toplum(2) genel başlıklarına dağılmıştır. Tüm kazanımların öğrenciye verilmesi için 72 saat ders ayrılmıştır. Derslerin 47 saati doğal sistemler, 15 saati beşeri sistemler, 5 saati küresel ortam ve 5 saati çevre ve toplum başlıklarına tanzim edilmiştir.

Haftada iki saat olan coğrafya dersinde içeriği zor ve genellikle soyut olan konuların yeterince üstünde durulamadığı yıllardır coğrafya öğretmenleri tarafından dile getirilen bir sorundur. Son 2017 değişikliğinde kazanımların bir kısmının 10. sınıfa aktarılması ders saatlerini arttırmak yerine yapılan düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır. Kazanım dağılımının güncellenmesi ne kadar doğru olsa da ders saatlerinin azlığı halen sorun olmaktadır. Öğrencilerin ortaöğretime yeni geçmiş olmaları, derslerin isimlerinin, miktarının ve içeriğinin birden değişmesi bocalamasına neden olmaktadır. Bu öğrencilere de coğrafya dersi ağır gelmekte ve

genel olarak sevilmeyen dersler kategorisinde fizik ve matematiğin yanında kendine yer bulmaktadır.

Coğrafya öğretimi ortaöğretim ilk yılında çok önemlidir. Yukarıda detaylı şekilde belirttiğimiz öğretim programı dersin önemi açısından her sene geliştirilmektedir. 9. sınıfta öğrenciye kazanımları doğru şekilde kazandırmak diğer yıllardaki coğrafya kazanımların daha verimli aktarılmasını sağlayacaktır.

2.3. 9. Sınıf Coğrafya Öğretim Programı

"Bir programın geliştirilmesinde, ülke gerçekleriyle uyumlu, çağdaş esaslara dayanan felsefi görüş ışığında, hedef, yöntem ve teknikleri, ders kitapları, öğretmen ve öğrenci kılavuzları, ders materyalleri ile değerlendirme araçlarının bir bütünlük içinde plânlanması ve yürütülmesi gerekmektedir" (Engin ve diğ., 2003).

Öğretim programları eğitim programlarınca belirlenen amaçlar doğrultusunda hazırlanmaktadır. Coğrafya aktif bir derstir, değişkenleri vardır. Bu sebeple programlarda ölçme değerlendirme dönütleriyle düzenlemeler yapılmıştır. Hazırlanan programların amaçları temel özellikleri ve ilkeleri vardır ve her dersin olduğu gibi coğrafya dersinin de öğrencilere kazandırmayı amaçladığı beceriler ve yeterlilikler bulunmaktadır.

Değişim bilgiyi üreten, hayatta işlevsel olarak kullanabilen, problem çözebilen, eleştirel düşünen, girişimci, kararlı, iletişim becerilerine sahip, empati yapabilen, topluma ve kültüre katkı sağlayan vb. niteliklerdeki bir bireyi tanımlamaktadır. Bu nitelik dokusuna sahip bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bir taraftan farklı konu ve sınıf düzeylerinde sarmal bir yaklaşımla tekrar eden kazanımlara ve açıklamalara, diğer taraftan bütünsel ve bir kerede kazandırılması hedeflenen öğrenme çıktılarına yer verilmiştir (MEB, 2018).

2005 yılında düzenlenen yeni coğrafya öğretimi programı ilerleyen yıllarda değişikliklere uğramıştır. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının 17.7.2017 tarihli ve 84 sayılı kararıyla kabul edilen öğretim programı ile 14.07.2005 tarihli ve 198 sayılı kararı ile kabul edilen öğretim programı 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm sınıf düzeylerinde kaldırılmış, yerine güncellenen 19.01.2018 tarihli ve 26 sayılı

kurul kararı ile kabul edilen öğretim programının 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm sınıf düzeylerinde uygulanması kararlaştırılmıştır. Bu güncellemede 9. sınıf konularından bazıları 10. sınıf konularına aktarıldığı için toplam kazanım sayısı azalmıştır. 9. sınıf coğrafya öğretim programı dahilinde öğrencilere verilmek istenilen kazanımlar ve açıklamaları şu şekilde sıralanabilir;

9.1.1. Doğa ve insan etkileşimini örneklerle açıklar.

a) Dünyadan ve Türkiye'den örnekler verilir.

b) Doğa-insan etkileşiminde insanların doğaya karşı göstermesi gereken duyarlılığa yer verilir.

9.1.2. Coğrafyanın konularını ve bölümlenmesini açıklar. Coğrafyanın ilişkili olduğu disiplinlere yer verilir.

9.1.3. Coğrafya biliminin gelişimini açıklar.

a) Coğrafya biliminin önemine değinilir.

b) Coğrafya biliminin gelişimine evrensel ölçekte katkı sağlayan Türk ve Müslüman bilim insanlarının çalışmalarına da yer verilir.

9.1.4. Dünya'nın şekli ve hareketlerinin etkilerini değerlendirir. Dünya'nın Güneş Sistemi içindeki yerine de kısaca değinilir.

9.1.5. Koordinat sistemini kullanarak zaman ve yere ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunur.

a) Mutlak ve göreceli konum kavramlarına yer verilir.

b) Türkiye'nin konumuna yer verilir.

9.1.6. Haritayı oluşturan unsurlardan yararlanarak harita kullanır.

a) Harita projeksiyonlarına yer verilir.

b) Farklı harita türlerine ve kullanım amaçlarına yer verilir.

c) Ölçek ile uzunluk ve alan ilişkilerinde basit örneklere yer verilir. Alan hesaplamalarında sadece gerçek alan hesaplamalarına yer verilir.

9.1.7. Bilgileri haritalara aktarmada kullanılan yöntem ve teknikleri açıklar.

a) Haritacılık tarihinde önemli olan Türk ve Müslüman bilim insanları ve çalışmalarını üzerinde durulur.

b) Coğrafi Bilgi Sistemlerine (CBS) ve uzaktan algılama tekniklerine yer verilir.

c) Mekânsal verilerin haritaya aktarımında nokta, çizgi ve alansal gösterimlerden yararlanılması sağlanır.

9.1.8. Haritalarda yer şekillerinin gösteriminde kullanılan yöntem ve teknikleri açıklar.

a) Eş yükselti eğrilerinin özelliklerine yer verilir.

b) Eş yükselti eğrileri ile çizilmiş haritalar üzerinde yer şekillerinin ayırt edilmesine yer verilir.

c) Haritalarda yer şekillerini gösterme yöntemlerinden renklendirme ve kabartma yöntemlerine yer verilir.

9.1.9. Atmosferin katmanları ve özellikleri ile hava olaylarını ilişkilendirir.

9.1.10. Örneklerden yararlanarak hava durumu ile iklim özelliklerini etkileri açısından karşılaştırır.

9.1.11. İklim elemanlarının oluşumunu ve dağılışını açıklar.

a) İklim elemanlarına ait temel kavramlara ve iklim elemanlarını etkileyen faktörlere yer verilir.

b) İklim elemanlarının günlük hayata etkilerine örnekler üzerinden yer verilir.

c) Yaşanılan yerdeki iklim elemanlarına ait verilerden yararlanılarak tablo ve grafikler çizilir ve günlük hayatla ilişkilendirilir.

9.1.12. Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur. Gerçek istasyonlara ait klimatolojik verilerin yer aldığı iklim grafiklerine yer verilir.

9.1.13. Türkiye’de görülen iklim tiplerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.

- a) Türkiye’nin iklimini etkileyen faktörlere yer verilir.
- b) Türkiye’deki iklim elemanlarının özellikleri üzerinde durulur.
- c) Türkiye’de görülen iklim tipleri ve özelliklerine yer verilir.

9.2.1. Yerleşmelerin gelişimini etkileyen faktörleri analiz eder. Yerleşme yeri seçiminde etkili olan faktörlere yer verilir.

9.2.2. Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri örneklerle açıklar.

- a) Toplu ve dağınık yerleşmelerin oluşumunda etkili olan faktörlere yer verilir.
- b) Kır ve şehir yerleşmelerinin oluşumunda etkili olan faktörlere yer verilir.

9.2.3. Türkiye’de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar. Türkiye’deki ilk yerleşme örneklerine (Göbeklitepe, Çatalhöyük, Alacahöyük) yer verilir.

9.2.4. Türkiye’deki yerleşim birimlerini idari fonksiyonlarına göre ayırt eder. Türkiye’nin idari yapısı verilirken ülkenin mevcut sınırlar dâhilinde bölünmez bütünlüğüne vurgu yapılır.

9.3.1. Dünyadaki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından değerlendirir.

- a) Şekilsel ve işlevsel bölge ayırımına yer verilir.
- b) Türkiye’den ve dünyadan farklı bölge örneklerine yer verilir.

9.3.2. Bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini örneklerle açıklar.

9.3.3. Harita kullanarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri sınıflandırır.

9.4.1. İnsanların doğal çevreyi kullanma biçimlerini örneklendirir. Karadeniz Sahil Yolu, Maltepe Sahil Parkı, Avrasya Tüneli, Osman Gazi Köprüsü, Ordu-Giresun Hava Limanı, Marmaray ve BAE-Dubai Palmiye gibi örneklere değinilir.

9.4.2. Doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimleri sonuçları açısından değerlendirir.

a) Örnek olaylardan hareketle insanın atmosfer, litosfer, hidrosfer ve biyosfer üzerindeki etkilerine yer verilir.

b) İnsanların doğal ortam üzerinde gerçekleştirdikleri değişimlerde, doğaya karşı duyarlı olmalarının gerekliliği vurgulanır (MEB, 2018).

9. sınıf coğrafya dersi kazanımlarının her birinin öğrencide oluşmasını hedeflediği değerler ve coğrafi beceriler vardır. Kazanımlar oluşturulurken bu beceriler ve değerler temel alınır diyebiliriz. Bu becerileri bölüm başlıkları ve kazanımlara göre şu şekilde sınıflandırabiliriz;

Doğal Sistemler:

Değerler; Doğa sevgisi (kzm.9.1.1),

Öz denetim (kzm.9.1.1)

Coğrafi Beceriler; Coğrafi gözlem (kzm. 9.1.1, 9.1.8, 9.1.9, 9.1.10)

Coğrafi sorgulama (kzm. 9.1.1, 9.1.2, 9.1.3, 9.1.10)

Değişim ve sürekliliği algılama (kzm. 9.1.4)

Harita becerisi (kzm. 9.1.5, 9.1.6, 9.1.7, 9.1.12, 9.1.13)

Kanıt kullanma (kzm. 9.1.1, 9.1.6, 9.1.7, 9.1.9, 9.1.10, 9.1.11, 9.1.12)

Tablo, grafik ve diyagram hazırlama ve yorumlama (kzm. 9.1.9, 9.1.10, 9.1.11)

Zamanı algılama (kzm. 9.1.3, 9.1.4)

Beşeri Sistemler:

Değerler; Vatanseverlik (kzm.9.2.4)

Coğrafi Beceriler; Arazide çalışma (kzm. 9.2.1)

Coğrafi gözlem (9.2.1)

Coğrafi sorgulama (9.2.2, 9.2.3, 9.2.4)

Değişim ve sürekliliği algılama (kzm. 9.2.2, 9.2.3, 9.2.4)

Harita becerisi (9.2.3, 9.2.4)

Kanıt kullanma ((9.2.1, 9.2.2)

Küresel Ortam: Ülkeler ve Bölgeler

Coğrafi Beceriler; Coğrafi sorgulama (kzm. 9.3.1, 9.3.2, 9.3.3)

Harita becerisi (kzm. 9.3.1, 9.3.2, 9.3.3)

Çevre ve Toplum

Değerler;Öz denetim (kzm.9.4.2),

Doğa sevgisi (kzm.9.4.2)

Coğrafi Beceriler; Arazi çalışması (kzm. 9.4.1, 9.4.2)

Coğrafi gözlem (kzm. 9.4.1)

Coğrafi sorgulama (kzm. 9.4.1, 9.4.2)

Kanıt kullanma (kzm. 9.4.2) (mufredat.meb.gov.tr, 2018)

2.4. 9. Sınıf Coğrafya Dersi Eğitim Durumları

"Öğrencilerin hedeflere ulaşmaları için geçirmeleri gereken öğrenme yaşantılarını sağlayacak dış koşulların düzenlenmesine eğitim durumları denir. Bu amaçla çeşitli öğretim yöntem ve tekniklerinden ve bunları destekleyen öğretim materyallerinden yararlanır. Yöntem ve tekniklerin seçiminde, hedefler, öğrencilerin ve öğretmenlerin özellikleri, kapsam ve eldeki olanakların göz önünde bulundurulması gerekir" (Fidan ve Erden, 2001: 173).

Eğitim durumları öğretim programlarının "Nasıl öğretelim?" sorusuna cevap arar. Belirlenen hedeflere öğrencileri ulaştırmak için gerekli uyarıcıların ortama sunulması bu basamakta gerçekleştirilmektedir. Bu uyarıcılar; strateji, yöntem-teknik, araç-gereçler, etkinlikler ve fiziki koşullardır. Tüm bu uyarıcılar düzenlenirken hedefler temel alınmıştır.

Eğitim durumları süreci düzenlenirken dikkat edilmesi gereken ilk unsur öğrencinin tanınmasıdır. Öğrenciyi tanımak sunulacak araç-gereç, yöntem-teknik

açısından sürecin verimliliğini arttırmaktadır. Örneğin 9. sınıf coğrafya dersinde öğrenciye dünyanın şekli anlatılırken somut materyal sunulması gerekmektedir. Ön öğrenmeleri ve hazır bulunuşluluğu yüksek öğrencilere tek boyutlu materyallerde yeterli gelebilir. Dikkat edilmesi gereken diğer bir unsur da değişkenlerdir. Bu değişkenler ipucu, pekiştirme, dönüt ve düzeltmelerdir.

Eğitim durumlarının hedeflenen davranışları sağlayabilmesi için bazı niteliklere sahip olması gerekmektedir. Bu nitelikler; hedefe görelilik, öğrenciye görelilik, konuya uygunluk ve ekonomiktir. Eğitim durumlarının temel değişkenleri; öğretmen özellikleri, sınıf ve okul özellikleri, ipucu, pekiştirme, dönüt-düzeltilme ve katılım olarak sıralanmıştır.

Eğitim durumları üç basamaktan oluşmaktadır. Bu sürecin kısa bir tanımlamasıdır. Bu üç aşama; giriş, gelişme ve sonuçtur. Giriş aşaması öğrencinin asıl konuyu öğrenmeye hazırlık kısmını oluşturmaktadır. Öğrencinin hazır bulunuşluluğunu düzenlemeden verim almak mümkün değildir. Giriş aşamasında önce öğrenciye herhangi bir uyarıcı verilir ki bu basamağa **dikkat çekme** denir. Daha sonra öğrenciye dersin önemi ve önceliği anlatılır bu basamağa da **güdüleme** denir. Üçüncü basamak ise **hedeften haberdar etmedir**. Bu kısımda öğrenciye anlatılacak konunun başlıkları verilir ve içerikle ilgili bilgi verilir. Son yapılacak iş ise **önkoşul öğrenmeleri hatırlatmadır**. Konu ile ilgili önceki bilgiler hatırlatılır ki konunun temelini sağlamlaştırmış olsun. Gelişme sürecinde konunun öğrenciye verilmesi yani asıl öğrenmenin gerçekleştiği kısımdır. Sonuç kısmında ise öğretimin değerlendirilmesi yapılır, kısa özet verilir, sonraki konularla bağlantı kurulur. Böylelikle öğretim süreci tamamlanmış olur.

"Programların uygulayıcıları okul yöneticileri ve öğretmenlerdir. Uygulama sırasında çeşitli nedenlerle tasarının olduğu gibi uygulanması mümkün olmayabilir ya da tasarının hazırlanması sırasında göz önünde bulundurulmayan bazı faktörler tasarının olduğu gibi uygulanmasını engelleyebilir. Bu nedenlerden ötürü programın etkililiği hakkında yargıda bulunabilmek için programın uygulanması sürecini de gözlemek ve uygulama sırasında da bilgi toplamak gerekir" (Özçelik, 1981: 55).

Coğrafya dersinin öğretim sürecinde kullanılan öğretim yaklaşımları ve yöntem- tekniklerden de kısaca bahsetmek gerekmektedir. Öğretim yaklaşımlarını ve yöntem teknikleri konulara göre dağıtmak ya da sınırlandırmak doğru değildir. Bir konuda birçok yöntem-teknik ve öğretim yaklaşımı kullanılabileceği gibi bu seçimler

yapılırken öğrenci menfaatini ön planda tutmak günümüzde kullanılan öğretim programının temelini oluşturmaktadır. Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan öğretim programında öğrenci temelde yer alır öğretmen sadece rehberdir. Tam uygulanıp uygulanmadığı sorgulanabilir.

"Coğrafya konuları içeriğinin sosyal ve doğal alanlarda geniş bir yelpazede olmasından dolayı, coğrafya dersinin öğretimi de belli birkaç yöntem ve teknik ile sınırlandırılmaz. Coğrafya dersinde karşılaştığı sorunlarını çözmek, konularında gelişmek için çeşitli yöntemlere başvurulur. Coğrafya dersinde yapılabilecek etkinliklerde kullanılan yöntemlerin çok kez tek bir yöntem yerine, birbirleriyle birleşen yöntemler kullanılır. Buda birden fazla duyu organlarının öğrenme işlemine katılmasını sağlar ve öğrenmenin güçlü olmasını, unutmanın da o kadar güç olmasına neden olur" (Ünlü, 2014).

9. sınıf coğrafya dersinde konular aktarılırken çeşitli yöntem ve teknikler uygulanır. Konunun içeriğine göre yöntem ve tekniği seçmek öğretmenin elindedir. Fakat çalışmalar doğrultusunda anlatım tekniğinden ziyade öğrencinin daha aktif olduğu yöntem ve teknikler tavsiye edilmiştir. Bu seçimleri; öğretmenin özellikleri, eğitim-öğretim ortamının özellikleri, zaman, maliyet, öğrenci grubunun özellikleri, konunun özelliği, öğretim programının amaçları ve kullanım kolaylığı etkili faktörler arasında belirtilmiştir. Bu yöntem ve teknikler şu şekilde sıralanabilir;

- 1-Anlatım (Takrir) Yöntemi
- 2-Soru-Cevap Yöntemi
- 3-Problem Çözme Yöntemi
- 4-Gösteri (Demonstrasyon) Yöntemi
- 5-Arazi Çalışması ve Gözlemi Yöntemi
- 6-Drama Yöntemi
- 7-Örnek Olay İnceleme Yöntemi
- 8-İşbirlikli (Kubaşık) Öğretim Yöntemi
- 9-Proje Tabanlı Öğretim Yöntemi

10-Grup Tartışması Öğretim Yöntemi

11-Beyin Fırtınası Öğretim Yöntemi

12-Altı Şapkalı Düşünme Yöntemi

13-Probleme Dayalı Öğrenme Yöntemi

14-Beyin Temelli Öğrenme Yöntemi

15- Tekrar Etme Yöntemi

16-Mikro Öğretim Yöntemi

Eğitim durumu süreci yani öğretim etkinliğinin gerçekleştiği süreç planlı işler. Öğretmen konuya uygun süreci planlar giriş, gelişme ve sonuç kısımlarını oluşturur, doğru öğrenme yöntemi ile yöntem ve tekniği seçerek süreci yönetmektedir. Öğrenme gerçekleştikten sonra ise ölçme değerlendirme süreci başlar, öğretim programı ile ilgili dönüt sağlamaktadır. Sonuca göre ya yeni konuya geçilir ya da eksik varsa tekrar planı yapılmalıdır.

2.5. 9. Sınıf Coğrafya Dersinde Ölçme ve Değerlendirme

9. sınıf coğrafya dersinin de diğer derslerde geçerli olduğu gibi sürecin son basamağı ölçme ve değerlendirmedir. Ölçme değerlendirme öğretim programının kontrol mekanizmasıdır. Öğrenme hedeflerine öğrencinin ulaşmış ulaşmadığını, öğrenmenin ne kadarının gerçekleştiğini görmemizi sağlamaktadır. Sonuçlar doğrultusunda öğrenme eksiği var ise tekrar yapılır eğer öğrenme hedefi gerçekleşti ise diğer konuya geçilmelidir.

"Yapılandırmacı öğretim yaklaşım da öğrencinin bilgiyi hatırlaması değil, uygulaması, analiz etmesi ve değerlendirmesi beklenmektedir. Bu da öğrencinin öğrenme sürecinde ölçülmesini ve ölçülürken de öğrenmesini gerektirmektedir. Böyle bir yaklaşım anlayışı öğretim sonunda yapılan tamamlayıcı değerlendirmenin yanında, öğretim süresince yapılan ölçümlere dayanan destekleyici ve düzenleyici bir değerlendirmeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanında zamanda süreklilik gerektiren süreç ölçümlerini de gerekli kılmaktadır." (Ünlü, 2014; 311).

Türk Dil Kurumu sözlüğünde ölçme eylemi "Öğrencilerin belli bir alan ya da konudaki gelişme ve başarılarını uygun araçlar ve yöntemler uygulayarak sayısal

sonuçlarla belirleme işi.” olarak tanımlanmıştır. Değerlendirme ise; *“Türlü öğretim amaçlarının gerçekleşme oranını değişik yollarla ölçme ve ortaya çıkan sonuçlar üzerinde değer biçme.”* olarak açıklanmıştır. Bu durumda ölçme ve değerlendirme sürecinde, içeriklerimizin hedefe uygunluğunu, hedeflerin ve içeriklerin aktarımındaki başarıyı sayısal olarak ifade etme ve bu sayısal ifadelere değer biçme süreci olarak adlandırılabilir.

Ölçme değerlendirme sonuçları aslında eğitim sürecinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Değerlendirme noktası çoğunluğu isabetli kararlar ortaya çıkarır. Bu da eğitim sürecindeki yanlışları ve doğruları göz önüne serer, böylece süreçteki hatalara müdahale edilebilir, eksik yada yanlış olan noktalarda düzenlemeler yapılması için olanak sağlanmaktadır.

Ölçme değerlendirme sadece eğitimle ilgili bilgi vermez, öğrencinin yeterlilikleri ve içeriği alıp alamadığı eksiğinin nerde olduğu, öğretmenin eğitim durumlarındaki eksiklikleri veya yeterlilikleri hakkında da değer yargıları oluşturur.

Ölçme yapmak ve değerlendirmeleri okumak uzmanlık gerektiren bir iştir. Bu yüzden ölçmeciyi değerlendirme sonuçlarını açık ve anlaşılır olarak yorumlanmalıdır. Ölçme ve değerlendirme süreci uzun ve karmaşık bir süreçtir. Birçok araç ve değişkene sahiptir.

2.5.1. Ölçme Türleri

Ölçme işi; bir nesnede var olan özellikleri ve bu özelliklerin miktarının sayı yada sembollerle ifade edilmesidir. Hayatın her anında ve her noktasında ölçme işini istemli yada istemsiz olarak zaten kullanılmaktadır. Haliyle eğitim daha girift ve değişkenli bir süreç olduğu için ölçme önem arz etmektedir. Belirli bir duruma sahip olup olmamak dinamikdir, nesneden nesneye değişiklik gösterdiği gibi tek bir nesne için zaman içinde de varlığı ve miktarı da değişiklik göstermektedir.

İki tür ölçme şekli vardır: Doğrudan ölçme işleminde, büyüklükleri ve birimleri tanımlanmış bir ölçme aracıyla kıyas yoluyla ölçülürken dolaylı ölçmede, ölçülmek istenen özellik başka bir özellikle kıyaslanarak ölçülmektedir.

"Ölçülmek istenen değişkenin veya özelliğinin doğasına bağlı olarak bazı durumlarda doğrudan gözlem yapılamaz. Bu durumda ölçme işlemi, ölçülmek istenen değişkeni veya özelliği bir başka değişken veya özellik yardımı ile gözleyerek yapılmaya çalışılır. Bu tür ölçmelere dolaylı ölçme denir." (Tekin,1991; Turgut,1995; Turgut ve Baykul, 1992; Baykul, Gelbal ve Kalecioğlu, 2001).

Eğitim sürecince ise istenen davranış değişikliğinin ölçümünde dolaylı ölçme tercih edilmektedir. Öğrenciden beklenen başarı yada yetenek doğrudan ölçülemeyeceği için testler veya diğer yöntemler aracılığı ile ölçme yapılmaya çalışılmaktadır.

2.5.2. Ölçek Türleri

"Ölçek, nesnelere verilen sayıların anlamlarını ya da nesnelere sayılar vermede ve nesnelere verilen sayıların kullanılmasında uyulması gerekli kurallar ve kısıtlamaları belirtmek için kullanılır." (Tekin 1991).

Dört farklı ölçek türünden ilki sınıflama ölçeğidir. Gözlemin en basit biçimi olarak ifade edilmektedir. Benzerliklerine göre nesnelere gruplandırma işlemidir. Simetriklik ve geçişlilik özelliğine göre ayrılırlar.

İkinci ölçek türü sıralama ölçekleridir. Ortak özelliğe sahip olma miktarlarına göre nesnelere sıraya koymaktadır. Bu ölçeğin en önemli özelliği ise başlangıç noktası ve sıralar sabit değildir.

Üçüncü ölçek türü eşit aralıklı ölçeklerdir. Sıralama ölçeğinde belirtilen sıralama işleminde aralıkların eşit olması durumudur (termometre, takvim vb.).

Son ölçek türü ise oranlı ölçeklerdir. Gerçek bir sıfır noktasının eşit aralıkların bulunduğu ölçek türüdür. Sıfır eşit aralıklı ölçeğin aksine yokluğu ifade etmektedir (metre, kilogram vb.).

Ölçeklerde sağlıklı sonuçlar elde etmek için ölçeklerin geçerlilik, güvenilirlik, kullanılabilirlik özelliklerine doğru miktarda sahip olmaları gerekmektedir. Bu

özelliklere sahip olmayan ölçeklerden elde edilen sonuçlar çok gerçeği yansıtan sonuçlar olmayacaktır.

2.5.3. Ölçme Araçları ve Yöntemleri

Ölçme değerlendirme sürecinde yararlanmak üzere birçok ölçme aracı ve yöntemi geliştirilmiştir. Temel ölçme değerlendirme araçlarının yanı sıra yakın geçmişte alternatif ölçme değerlendirme araçları türetilmiştir (proje, performans, vb.).

Hangi araç kullanılırsa kullanılsın ölçmenin sağlıklı olabilmesi için aşağıdaki kurallara uyulmasında fayda vardır (Yılmaz,1996: 80):

- Sınavda kullanılacak ölçme aracı, ölçülecek davranışa ya da davranışlara uygun olmalıdır.
- Sınav mutlaka planlanmalıdır.
- Sınavda yer alan her soru, en azından bir hedef davranışla ilişkilendirilmelidir.
- Sorular açık ve anlaşılabilirliği bozulmayacak ölçüde kısa yazılmalıdır.
- Sınavda mümkün olduğunca çok soru sorulmalıdır.
- Ders kitabında yer alan bir ifadeyi cevap olarak isteyen soru hazırlanmamalıdır.
- Sorular hazırlanırken sınıfın seviyesi dikkate alınmalıdır.
- Sınav ayırt edici olmalıdır, bunu sağlamak için her güçlük düzeyinde soru bulunmalıdır.
- Soru cümlelerinde, doğru cevabı bilmeyen öğrencilerin işine yarayacak ipuçları bulunmamalıdır.
- Her soru kâğıdının ya da test kitapçığının başında bir açıklama bulunmalıdır.
- Bir sorunun cevaplandırılması, kendinden önce gelen başka bir sorunun doğru cevaplandırılmış olmasına bağlı olmamalıdır.
- Her soru önemli bir davranışı ölçmelidir.
- Soruların hazırlanmasında kullanılan yazım dili basit olmalı ve genellikle bir alt sınıftaki öğrencilerin anlayabileceği kadar yalın olmalıdır.

Ölçme ve değerlendirmede en fazla kullanılan araçlar: yazılı yoklamalar, sözlü yoklamalar, kısa cevaplı sorular, açık uçlu sorular, çoktan seçmeli testler, boşluk doldurma soruları ve doğru yanlış testleridir. Bu ölçme araçları geçerlilik, güvenirlilik ve kullanılabilirlik değerlerince doğru hazırlandığında değerlendirilebilecek ölçüm sonuçlarını vereceklerdir. Hazırlanmasında ve uygulanmasında her ölçek türünde olduğu gibi bazı sınırlılıkları bulunmaktadır.

Yakın zamanda gündeme gelen diğer araç ve yöntemler ise performans ölçekleri, akran ve grup değerlendirmesi, rubrik, portfolye, proje, yapılandırılmış grid ve tanılayıcı dallanmış ağaç ölçekleridir. Bu çeşitler çoğalmakta fakat kullanımda halen geleneksel ölçme araçları tercih edilmektedir. Yapılandırılmış grid ve tanılayıcı dallanmış ağaç araçları özellikle MEB ders kitaplarında rastlamak mümkündür. Proje ve performansta okullarda sözlü notu vermek amaçlı yönetmelikte yerini almıştır.

MEB Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği'nin 45. maddesinin 2. bendinde yer alan *“yazılı sınavlar kısa cevaplı, doğru yanlış, eşleştirme ve çoktan seçmeli test sorularından yapılması esastır. Ancak her dersin sınavlarından biri çoktan seçmeli test şeklinde yapılabilir.”* ifadesi değişmiştir. 16.07.2017 tarihli Resmi Gazete'deki değişiklikle yerini *“Sınavlar her alanın öğretim programlarında öngörülen ölçme ve değerlendirme ölçütlerine göre yapılır. Sınavların açık uçlu maddelerden oluşan yazılı yoklama şeklinde yapılması esastır. Ancak her dersin sınavlarından biri kısa cevaplı, doğru-yanlış, eşleştirmeli veya çoktan seçmeli testlerle de yapılabilir.”* maddesine bıraktı. MEB ölçme aracı olarak açık uçlu soru yöntemini tekrar ön plana çıkarmıştır.

2.5.3.1. Ölçme Değerlendirmede Açık Uçlu Soru Yöntemi ve Çeşitleri

Açık uçlu soru kavramı son yıllarda gündeme gelmiştir. Bu kavram alanyazınında tam bir karşılık bulamazken kaynaklarda farklı başlıklara karşılık gelmektedir.

Açık uçlu soru Özçelik (1998) tarafından, *“Uzun cevaplı yazılı sınav tanımı içerisinde kullanılan soru formudur. Bu soru formunda öğrencinin kendisine*

yöneltilen soruyu okuyup neyin sorulduğunu anlaması, sorunun cevabını düşünüp bulması ve bulunduğu cevabı düzenli bir biçimde organize ederek yazması gerekmektedir. Dolayısıyla soruların yanıtı da genellikle bir kelime, bir sayı veya bir cümle kadar kısa olmamaktadır." şeklinde tanımlanmıştır.

Açık uçlu sorularda dört farklı çeşitten bahsedilmiştir. Bunların bazıları yazılı yoklama yönteminde bazıları ise kısa cevap gerektiren testler başlığı altında yer almaktadır. Bu dört farklı açık uçlu soru yöntemleri ise kısa yanıtli sorular, boşluk doldurma, yanıtı sınırlandırılmış ve yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. Kısa yanıtli sorular tek başına bir araçken yanıtı sınırlandırılmış ve sınırlandırılmamış sorular ise yazılı yoklama aracının alt başlıklarıdır. Kısa yanıtli sorularında kendi içinde çeşitleri bulunmaktadır (Çıkrıkçı, 2010).

Açık uçlu soru kavramının yakın dönemde oluşturduğu kavram karışıklığını açıklamak için bu soru çeşitlerini açıklamak gerekmektedir. Açık uçlu soru denildiği zaman akla ilk gelen yorum soruları olsa da ölçme değerlendirme alanında bu kavram birçok soru çeşidini karşılamaktadır. Ülkemizde merkezi sınav sisteminde 2016 yılına kadar çoktan seçmeli sınavlar uygulanırken yurt dışında birçok merkezi sınavda açık uçlu soru testleri uygulanmaktadır. 2016 yılında örnek sorularla denenen açık uçlu sorular ÖSYM'nin açıklamasına göre sonraki yıllarda da devam etmesi planlanırken 2018-2019 eğitim öğretim yılında tekrar tamamı çoktan seçmeli testlerden oluşan sınav uygulaması gerçekleştirilmiştir. ÖSYM tarafından halen kullanılmasa da okullar da uygulanan ölçme aracı halen açık uçlu sorulardır. Bu bağlamda bu kavramı tanımak önem arz eder.

Açık uçlu soruların en önemli özelliklerinden biri şans faktörünün ortadan kalkması ve üst düzey düşünme süreçlerinin ölçülmesi için uygun olmalarıdır. Soruların hazırlanması, uygulanması ve okunması uzmanlık ister.

2.5.3.1.1. Kısa Cevaplı Sorular

Alanyazının da kısa cevaplı soru tanımı "Cevaplayıcının, bir kelime, bir rakam, bir ibare veya en çok bir cümle ile cevaplayabileceği sorulardan oluşturulmuş

ölçme aracıdır" olarak karşılık bulmuştur. Kısa cevaplı soruların iki çeşidi vardır. Bunlar, tek cevaplı soru ve boşluk doldurma sorularıdır.

"Kısa cevaplı ölçme aracını tanımak için soru yapısının özelliklerinden kısaca bahsetmek gereklidir. İlk özelliği cevaplayıcı, cevapları düşünüp bulmak ve yazmak zorundadır."(Turgut ve Baykul, 2013). Soruda cevap kesin ve tektir, öğrenciden sorunun cevabını hatırlaması istenir, cevapta yorumlama ve uygulama istenmemektedir. Yani bu tarz sorular Bloom taksonomisinin bilgi basamağında becerileri ölçmektedir ancak soruların iyi hazırlanması halinde üst düzey beceriler ölçülebilmektedir.

Bu tarz soru aracında öğrencinin istediği cevabı verme bağımsızlığı bulunmaktadır. Doğru veya değil, cevaplayıcı istediğini yazabilir. Bu tarzıyada yazılı yoklama aracına yaklaşıp. Özellikle soru açık ve net değilse bu tarz durumlarla daha çok karşılaşmaktadır.

Cevaplar kısa olduğu için çoktan seçmeli testlere yakınlaşırlar. Sorular uzman kişiler tarafından hazırlandığı takdirde daha üst düzey bilgi basamaklarında becerileride ölçebilir.

Kısa cevaplı sorular bütün eğitim basamaklarına uygundur, özellikle alt kademe sınıflara uygulamada daha elverişlidir. Puanlaması ve hazırlanması kolaydır. Öğrenci istediği cevabı vereceği için cevap kısmen doğru ya da tamamen doğrudur. Bu nedenle puanlayıcı kısmen doğru cevabı doğru kabul edebilir buda soruların objektifliğini düşürmektedir.

Kısa cevap soruların yazılmasında dikkat edilmesi gereken bazı kurallar vardır (Kan, 2013). Bunlar:

- Sorunun ifade edilme şekli çok önemlidir. Açık ve kesin cevaplandırılabilir şekilde yazılmalıdır.
- Soru hazırlanırken olabildiğince üst düzey becerilere yönelik hazırlanmalıdır. Bu ölçme aracı sadece kolay diye seçilmemelidir.
- Bir soruda birden fazla bilgi yerine tek bilgi veya tek beceri ölçülmelidir.

- Sorularda grafik, şekil yada başka materyallerden faydalanılabilir. Dikkat edilmesi gereken püf noktası ise tek materyalden tek soru sormaktır. Birden fazla soru sormak ise konu dengesini olumsuz etkileyebilir.
- Soru ifadeleri kitap ve kaynaklardan direkt olarak alınmamalı ki ezber ile cevaplama yerine anlamaya yönelik sorular hazırlansın.
- Kısa cevaplı sorular hazırlanırken cevabının başka bir soru kökünde olmamasına dikkat edilmelidir.

Kısa cevaplı soruların uygulanmasında bir ölçekte bulunması gereken özelliklerden biri olan görünüş geçerliliği dikkate alınmaktadır. Yani öğrenci sınava girdiği vakit hangi dersin sınavında olduğunu kâğıttan ve sorulardan anlayabilmez. Sayfa düzeni bütün sayfalarda benzer ve görüntü olarak rahat olmalıdır. Sınav kâğıdında yönerge olmalıdır (sınav süresi, ölçüt vb.). Uygulama aşamasında sınav süresi soru sayısı ile orantılı şekilde ayarlanmalıdır.

Kısa cevaplı soruların puanlanmasında işe başlamadan önce bir puantaj hazırlanmalıdır. Bu puantajda her sorunun cevabı ve bu cevaba karşılık öğrenciye verilecek puan değeri belirtilmelidir. Soruların puan karşılığı verilirken eğer ki zorluk dereceleri aynı veya yakınsa eşit puan verilmesi daha uygundur. Ancak sorular içinde ayırt ediciliği yüksek, zor sorular var ise diğerlerinden aşırı fazla olmamak kaydı ile fazla puanla değerlendirilebilir. Öğrenciye bu sorular ve karşılığında ki puan değerleri sınav başındaki açıklamada belirtilmelidir.

Kısa cevaplı soruların puanlamasında bazı görüşler hiç cevap vermemenin yanlış cevap vermekten daha iyi olduğunu ileri sürmektedir. Birçok karşı görüşün varlığı bunu halen tartışma konusu olmasına neden olmaktadır. Verilen yanlış cevap öğrencinin bunu yanlış öğrendiğini ispatlamaz, bunun telafisi için yanlışın doğruyu götürmesi yolunu da kullanmak pek doğru değildir. Çünkü bu durum şans başarısı yüksek olan (çoktan seçmeli vb.) araçlarda, bu faktörü ortadan kaldırmak için kullanılır. Fakat kısa cevaplı sorularda şans başarısı bulunmamaktadır. Bunun yerine sınav sonrası analizler yapılarak eksik öğrenmeleri tamamlamaya yönelik çalışmalar yapmak en doğru seçenektir.

Her ölçme aracında olduğu gibi kısa cevaplı sorularında avantajları ve sınırlılıkları mevcuttur (Kan, 2013). Kısa cevaplı soruların avantajları şu şekilde sıralanabilir

- Her konudan soru yazılabileceği için kapsam geçerliliği yüksektir.
- Beklenen cevaplar kısa olduğu için bir miktarda olsa nesnel puanlama için uygundur.
- Yazılma, uygulanma ve puanlanma açısından kolay bir ölçme aracıdır.
- Yazı güzelliği, kâğıt düzeni gibi unsurlar sürece dahil olmadığı için geçerliliği yüksektir.
- Şans başarısı faktörü yoktur.
- Her düzey eğitim basamağı için uygundur.
- Geniş bir konu içeriğini kısa bir zamanda ölçme özelliğine sahiptir.
- Tanımayı ve tanımlamayı ölçebilir bir araçtır.
- 5N 1K soruları (ne, neden, niçin, nasıl, nerede, kim) için en uygun araçtır.

Kısa cevaplı soruların sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir;

- Bloom Taksonomisine göre daha çok bilgi basamağında becerileri ölçebilir.
- Objektif test maddelerine kıyasla puanlaması fazla zaman alır.
- İyi hazırlanmadığı takdirde istenilenin dışında doğru cevaplar da olabilir.
- Az miktarda da olsa öznellik karışabilir.
- Puanlama ve objektiflik güvenilirliği düşüktür.
- Analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey davranışları ölçmede yetersizdir.

Bu nedenle ölçme sürecinde kısa cevaplı sorular ölçeği seçilirken konu, avantaj ve sınırlılıkları göz önüne alınmalı, uygunluğu değerlendirilmelidir. Eğer uygun bir araç değilse diğer ölçme araçları kullanılmalıdır.

2.5.3.1.2. Yazılı Yoklama Soruları

Ölçme değerlendirme sürecinde yazılı yoklama aracı en çok tercih edilen yöntemlerden biridir. Bu araçta birçok soru sınıflaması yapılır. Biz bu bölümde yanıtı

sınırlandırılmış ve sınırlandırılmamış sorulardan bahsedilecektir. Bu sorular hazırlanması ve cevaplanması bakımından açık uçlu soru formatının türlerindedir.

Yanıtı Sınırlandırılmış Sorular (Restricted-EssayItems), sorular yazılı yoklama ölçme aracının bir soru türüdür. Bu soru türünde cevaplayıcıdan istenen cevapların neler olduğu belirli unsurlarla sınırlandırılmıştır (listeleyin, tanımlayın, nedenlerini yazın vb.). Örneğin “Dünya’nın şeklinin sonuçlarını maddeler halinde yazınız.”. Bu tarz sorularda puanlayıcı görecelide olsa cevabı belirli sınırlar içinde talep etmiş olur (Kan, 2005).

Bu sorular öğrenme sonuçlarını daha doğrudan ölçebilen ve kolay hazırlanabilen sorulardır. Yanıtı sınırlandırılmış soruların puantajını hazırlamak kolay ve nesneldir. Kavrama ve uygulama basamaklarındaki davranışlarını ölçebilen sorulardır. Zaten açık uçlu soruların tercih edilmesi ve gündeme gelmesinin en önemli sebeplerinden biri de üst kademe basamaklarına uygun davranışları ölçme arayışdır.

Yanıtı Sınırlandırılmamış Soruların (Extended-ResponseEssayItems) hazırlanma mantığı daha üst düzey bilişsel basamaklarda davranışları ölçmeyi amaçlamaktadır. Sentez ve değerlendirme düzeyi davranışları ölçmede kullanılmaktadır. Cevaplayıcı cevabın içerik, uzunluk ve nitelik gibi özellikleri açısından neredeyse sınırsızdır. Bu tarz sorulardaki tek sınırlılık zaman, sayfa yada kelime sayısı ile ilgili olabilir. Bu tarz kısıtlamalar da nitelik içerik ve nitelik bakımından sınırlandırmaya girmez.

"Serbest cevaplı sorular, öğrenciye, cevabında kapsanacak olgusal bilgiyi seçmede, kapsanan fikirleri değerlendirmede ve onları birbirine ilgilmede, cevabını örgütleyip bir kompozisyon haline getirmede büyük bir özgürlük tanır. Serbest cevaplı sorular özgün ve yaratıcı düşünme gücü, bir konuyla ilgili bilgi öğelerini seçip ayıklayarak onları tutarlı ve anlamlı bir bütün oluşturacak biçimde örgütleme gücü, fikirleri ya da bir fikirler örüntüsünü değerlendirme gücü gibi genel öğrenme ürünlerini ölçmede etkilice kullanılabilir" (Tekin, 1991).

Yanıtı sınırlandırılmamış soruların en zor kısmı puanlama kısmıdır. Bu tarz sorularda belli bir kavram yada bilgi aranmaz. Bireysel fikirler ön plandadır ve öğrenci serbest bırakılmıştır. Puanlama oldukça güç, zaman alıcı ve öznedir. Puanlamada harcanan çaba ve gösterilen özen ön planda tutulmalıdır. Değerlendirme aşamasında uzmanlık isteyen bir soru tarzıdır.

Açık uçlu soru kavramında karşılaşılan bu iki soru tarzının diğer bütün ölçme araçlarının soru tarzları gibi bazı özellikleri vardır. Bu özelliklerin bilinmesi açık uçlu sorunun doğru karşılığını bulabilmek için önemlidir. Yanıtı sınırlandırılmış ve sınırlandırılmamış soruların özellikleri, yazılması, geçerlilikleri, güvenilirlikleri, avantajları gibi başlıkları ortaktır.

Yanıtı sınırlandırılmış ve sınırlandırılmamış soruların özellikleri şunlardır:

- Soru sayısı azdır. Zaman açısından bu durum ortaya çıksa da yine bu durum soruların geçerlilik ve güvenilirliğini azaltır.
- Öğrenciden sorunun yanıtını düşünmesi hatırlaması ve bunları yazılı olarak ifade etmesi beklenir.
- Cevaplayıcıda duru ve temiz bir anlatım, soru ile ilişki kurabilme, sayfa düzeni gibi özellikler aranır.
- Sorularda ne istendiği açıkça yazılsa ya da sınırlandırma yapılsa bile cevaplayıcı istediğini yazmakta özgürdür.
- Her iki soru tarz da abartı ve boş cümlelerle cevaplandırılmaya elverişlidir.
- Her iki soru tarzında da cevaplar tam doğru ya da tam yanlış olmayabilir. Kısmen doğru ya da kısmen yanlış da olabilir. Burada da doğru veya yanlış değerlendirmesi puanlayıcının işidir.
- Cevapların içeriği kâğıttankâğıda değiştiği için puanlamalarda değişiklik gözlenebilir.
- Puanlayıcının dikkati, çevresi ve yanlılığı değerlendirme sürecine dahil olabilir.

Özellikleri dikkate alındığı zaman bu tarz soruların yazılmasından ziyade puanlanmasının uzmanlık, özen ve zaman gerekmektedir. Bu soruların yazılmasında dikkat edilecek noktalar ise şunlardır:

- Hazırlanacak soruların planı hazırlanmalıdır.
- Soruların amacı, hedef davranışlar ve alt davranışlar gibi özellikleri belirlenmelidir.
- Sorular açık net ve herkesin anlayabileceği şekilde yazılmalıdır.
- Sorulara verilecek cevaplar kısmen ya da tamamen sınırlandırılmalıdır. Sınırlandırma hiç yapılmadığı takdirde puanlama imkânsız hale dönüşebilir.
- Uzun ve az sayıda soru sormak yerine kısa ve çok sayıda soru sorulmalıdır. Bunun en önemli sebebi ise sınavın geçerlilik ve güvenilirliğini arttırmaktır.
- Soruların cevapları yada istediği nitelikler bağımsız olmalıdır. Cevaplayıcı iki farklı soruda aynı cevabı verememeli, iki farklı soruda iki farklı cevap yazabilmelidir ki daha fazla davranış ölçülebilmeli.
- Sorular seçilirken konu dağılımına güçlük derecesine ve sınav amacına uygun olup olmadığına dikkat edilmelidir.
- Mümkünse sorulması belirlenen sayıdan fazla soru hazırlanmalıdır.

Uygulama sürecinde diğer soru türleri içinde geçerli olan ilk adım bir plan ve yönerge oluşturulmalıdır. Soruların karşılık geldiği puanlar belirtilmelidir. Sınavların çabuk okunmayacağı göz önünde bulundurulmalıdır (İlhan, 2016).

Genel izlenimle puanlamada puanlayıcı öncelikle sınav kâğıdını tamamen okuyup daha sonra genel bir karar almalıdır. Bu puanlama yönteminin güvenilirliği bir hayli düşüktür. Güvenirliliği yükseltmek içinde bazı önlemler vardır. Puanlayıcı bir süre geçtikten sonra tekrar kâğıdı okuyabilir ya da başka bir uzmanda okuyup onunda puanlaması istenebilir. Eğer iki puanlayıcı okuyorsa verilen notların afaki farkları olmamak kaydı ile ortalaması alınabilir.

Sınıflama yoluyla puanlamada puanlayıcı kâğıtları okur ve genel gözlemlerle seçilen kategorilere ayırır. Bu kategorilere göre kendi içlerinde puanlar. Örneğin;

kâğıtları iyi (70-100), orta (40-70), kötü(0-40), şeklinde sınıfladıktan sonra sınıflanan kâğıtları belirlenen puan aralığında puanlar.

Sıralama yoluyla puanlama dapuanlayıcı bütün kâğıtları okur. Bu kâğıtları en iyiden en kötüye yada tam tersi şekilde sıralar. Daha sonra en iyi kâğıda en yüksek notu verir ve notu düşürerek cevapları puanlar. Diğer iki yöntemde göre daha güvenilir olma nedeni ise bütün kâğıtların birbiri ile kıyaslanmasıdır. Diğerlerine göre güvenilirliği yüksek olsada üçü de yeterli derecede güvenilir değildir.

Puanlama anahtarı kullanmadaysınavdan önce sorulan sorudan beklenen doğru cevaplar sıralanır. Beklenen doğru cevaplara karşılık verilecek puanlar belirlenir. Böylelikle bir puanlama cetveli oluşturulur. Bu yöntem diğerlerine göre daha geçerli ve güvenilirdir. Bunun sebebi ise bu yöntemde hem bütün öğrencileri kıyaslama hem deözel unsurları ortadan kaldırma söz konusudur. Genel olarak tercih edilmesi daha doğrudur. Bu puanlama hem cevabı sınırlandırılmış hem de sınırlandırılmamış sorular için en güvenilir yöntemdir.

Eğer yanıt sınırlandırılmış ve sınırlandırılmamış sorular, puanlama anahtarı yöntemi ile değil de diğer üç yöntemden biri ile okunacaksa güvenilirliği arttırmak için şu özelliklere dikkat edilmelidir:

- Yazının niteliği, dili etkili kullanma becerisi,kompozisyon becerisi vb. gibi özellikler ölçülmek istenen özellikler arasında değilse puanlamaya etkileri olabildiğince aza indirgenmeli, bu değişkenler puanlamanın dışında tutulmalı (Atılğand., 2014).
- Sınav kâğıtları değerlendirilirken isimler kapatılmalı ki okuyucu açısından bireysel yanlılıkların olumlu ve olumsuz tesirleri ortadan kaldırılmalıdır (Atılğand., 2014).
- Birden fazla uzman tarafından kâğıtların okunması daha uygun olacaktır.
- Bir kâğıdı baştan sona okumak yerine tüm kâğıtları soru soru okumak daha doğru yargılar sağlayacaktır.
- Özellikle şişirme yanıtlarda fazladan verilen bilgiler doğru yanıt ile çelişiyorsa bu bilgiler için öğrenciden puan düşülmelidir.

2.5.3.2. Açık Uçlu Sorularda Geçerlilik

Bir soru değerlendirilirken ölçmeye başka niteliklerin dâhil olup olmaması ölçmede geçerlilik düzeyini belirlemektedir. Bir yerel saat hesap hesaplama işlemi ölçülürken puanlayıcı kâğıt düzeni veya yazının güzelliğini ne derece puanlamaya dâhil ederse sorunun geçerliliği o derece düşmektedir. Ölçme aracının ölçme amacına hizmet etme miktarı geçerlilik düzeyini belirler.

Kapsam geçerliliği soruların hazırlanması gereken çerçevede kalmasını anlatır. Açık uçlu soruların hazırlanması kolaydır fakat soru sayısı az olduğu için kapsam geçerliliğini yakalamak adına sorular dikkatli hazırlanmalıdır. Belirlenen konuların bir tanesinden iki soru sorup diğerinden sormamak ya da belirlenmeyen konudan soru sormak kapsam geçerliliğini düşürmektedir.

Açık uçlu sorularda sorunun sorulma şeklide önemlidir. Sorunun açık net ve tüm puanlayıcılar tarafından anlaşılır halde belirlenmemesi geçerliliği zedeler. Kısa yanıtli sorularda istenen tek yada birkaç kelimelik cevabın sınırları net ifade edilmelidir. Yanıtı sınırlandırılmış ve sınırlandırılmamış sorularda da bu unsur önemlidir. Öğrenciden ne istenildiği net ve anlaşılır ifade edilmelidir ki şişirme yada sınırları aşma ihtimalleri ortadan kaldırılarak geçerlilik yükseltilmektedir.

2.5.3.3. Açık Uçlu Sorularda Güvenirlilik

Ölçme sürecine dâhil olabilecek tesadüfi hataların miktarına göre ölçmenin güvenirliliği belirlenir. Bir ölçmede tesadüfi hata ne kadar az ise ölçme kadar güvenilirdir. Bu durumda tesadüfi hatayı en aza indirmek demek güvenirliliği arttırmak demektir. Bunun içinde ölçeğin yani açık uçlu sorular için puantajın detayını arttırmak güvenirliliği arttırmak anlamına gelmektedir.

Açık uçlu sorularda güvenirliliği sarsan en önemli durum hazırlanacak puantajın yeterli olmamasıdır. Cevaplayıcıya sağlanan geniş cevap alanı, yorumlama ve fikirlerin cevaba dahil edilmesi puanlamayı zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda kısa yanıtli soruların güvenirliliği diğer açık uçlu soru formatlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna varılabilir.

Soruların zorluk derecesi sınavın amacına uygun olmalıdır. Özellikle yanıtı sınırlandırılmış ve sınırlandırılmamış sorularda sorunun zorluğu istatistiksel olarak elde edilemeyeceği için kısa cevaplı sorulara göre güvenilirliği düşük olarak değerlendirilebilir.

2.5.3.4. Açık Uçlu Sorularda Kullanışlılık

Açık uçlu sorularda hazırlanması kolay ve kısa vakit gerektirmesi kullanılabilirliği arttırsa da teknik esaslarına uygun hazırlanması uzun sürdüğü için bu yönden kullanılabilirliği azalmaktadır. Soru hazırlama yükü azdır fakat cevaplayıcı sayısının artması bu avantajı da azaltan bir özelliktir.

2.5.3.5. Merkezi Sınavlarda Açık Uçlu Sorular ve Uygulanışı

Türkiye'de ve birçok ülkede merkezi sınavlarda çoktan seçmeli testler uygulanmaktadır. Tercih edilmesinin en önemli nedenleri kısa sürede çok geniş bir kapsamı ölçebilmesi, tek seferde çok bireye uygulanabilmesi ve objektif olarak puanlanabilmesidir. Bunun yanı sıra soru hazırlamanın uzmanlık istemesi, şans başarısının yüksek olması sınırlılıklarıdır. Uzmanlar şans başarısını ortadan kaldırmak için ise yanlışların doğruyu götürmesi gibi işlemler geliştirilmiştir. Fakat bazı durumlarda gereğinden fazla puanı geri alabilirler.

Çoktan seçmeli testlerin bu sınırlılıklarının ortadan kaldırılabilmesi için ve daha üst düzey becerileri geliştirmek için açık uçlu soru kavramı ortaya atılmıştır. Fakat bu soru formatlarının da hiç azımsanmayacak kadar ciddi sınırlılıkları ve zorlukları bulunmaktadır.

1980'li yılların sonunda merkezi sınav sistemlerinde açık uçlu sorular gündeme gelmiş ve alt yapılar araştırılmaya başlanmıştır. Örneğin ABD'de üniversite ve master programları için öğrencilerin girdiği SAT (Scholastic Aptitude Test), GRE (Graduate Record Examination) ve İngilizce yeterlilik sınavı olan TOEFL açık uçlu soruları çoktan seçmeli test soruları ile birlikte kullanmaktadır. Türkiye'nin 1999'dan beri katıldığı uluslararası düzeyde uygulanan öğrenci başarılarını belirleme uygulamalarında yer alan testlerde de (TIMSS, PISA, PIRLS)

çoktan seçmeli testlerin yanı sıra açık uçlu soruların oranı %40 civarındadır (MEB, 2006).

Açık uçlu sorular bu tarz merkezi sınavlarda özellikle sözel cevaplı testlerde sadece hatırlama düzeyi yani bilgi basamağındaki becerileri ölçmektedirler. Ancak sayısal işlem gerektiren derslerde daha üst düzey becerileri ölçebilir.

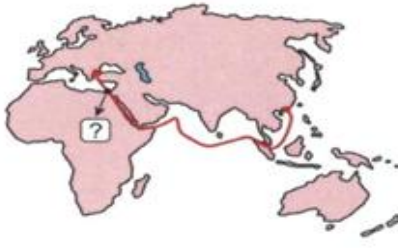
Bunun üzerine 2017 yılında ÖSYM yaptığı çalışmalar sonunda merkezi sınavlarda açık uçlu sorular sorma kararı almıştır. Bu uygulamayı 2017 sınavında LYS oturumunda pilot uygulama olarak gerçekleştirmiş. Sınav öncesi örnek sorular yayınlamış sınavda açık uçlu soruları doğru cevaplayanlara puan verileceği yanlış yada boş bırakanların ise eksi yönde etkilemeyeceğini ifade etmiştir. Uygulanması planlanan açık uçlu soru formatı PISA ya da diğer bahsettiğimiz soru kalıbından farklılıkları bulunmaktadır. Türkiye’de ortalama her yıl iki milyon kadar öğrenci üniversite sınavına girmektedir. Bu nedenle açık uçlu soruların birebir okunması zor ve neredeyse imkânsızdır. Bu yüzden bu format elektronik ortamda değerlendirmeye uygun hale getirilmiştir.

Şekil 1: ÖSYM Açık Uçlu Soru Örneği

Aşağıdaki sorunun cevabını, cevap kâğıdınızdaki ilgili alana yazıp kodlayınız.

ÖRNEK-1.

Aşağıdaki haritada, İstanbul limanından Hong Kong limanına giden bir geminin rotası gösterilmiştir.

Bu geminin rotasında bulunan ve “?” ile gösterilen kanalın adı nedir?

S Ü V E Y S

(doküman.ösym.gov.tr, 2017)

Örnekte LYS'de hazırlanan örnek coğrafya sorusu verilmiştir. Bu soruda öğrencinin soruyu okuması ve hatırlaması beklenir, yani bu örnek soruda bilgi basamağında ölçme yapmaktadır. Öğrenci bulduğu cevabı optik forma kodlamalıdır. Bu tarz soruların sayısının artması cevaplayıcı için zaman olarak sıkıntıya neden olur. Buda sınavın zaman olarak geçerliliğini düşürür.

Hazırlanan ve uygulanan soru şeklinin yaratabileceği sorunlar şu şekilde sıralanabilir:

1. Öğrencilerden sorunun yanıtını optik forma kodlanması istenmiştir. Optik formda en fazla üç basamaklı sayısal bir ifade olarak veya en fazla on harfli kelime için sınır belirlenmiştir. Bu durum sorulabilecek soruları sınırlandırmaktadır.
2. Cevapların kodlanmasında sütunların kaydırılması, cevap doğru olsa da geçersiz sayılmasına neden olabilir.
3. Birbirine yakın harfler (ş-s, u-ü, vb.) cevap kodlanırken karıştırılabilir.
4. Bazı kelimelerin okunuşunda var olup yazımında olmayan harfler kodlamada karışıklığa neden olabilir. Öğrenci cevabı doğru bilse de bir harfi fazla kodlaması halinde öğrencinin cevabı geçersiz sayılmaktadır.
5. Telaffuzu ve ezberi zor olan coğrafi kelimelerin yazımında öğrenci hata yapabilir (eküidistans, ekliptik, geoid vb.)
6. Ağız farklılıkları aynı kelimenin farklı kodlanmasına neden olabilir.
7. Kısmi cevaplar veya hatalı kodlamalar optik okuyucu tarafından yanlış sayılacaktır.
8. Kodlama yapmak sınavın toplam süresinde soruların hepsini cevaplamak için olumsuz bir etken olabilir.

Bu sınırlılıklar göz önüne alındığı takdirde ÖSYM'nin açık uçlu soru başlığında yaptığı açıklama ve kısa cevaplı soru örneği olarak uyguladığı sınavın geliştirilmesi gerekmektedir. Coğrafya dersinde yer alan terimlerin yanlış yazılma ihtimali de oldukça yüksektir. Öncelikle rehber öğretmenlerin, ders öğretmenlerinin ve öğrencilerin hatta velilerin net, açık, anlaşılır ve karmaşık olmayan şekilde bilgilendirilmesi süreci daha aktif hale getirebilir

3.BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde "9. Sınıf Coğrafya Öğretiminde Ölçme Değerlendirme Aracı Olan Açık Uçlu Soruların Öğretmen Görüşleri İle Değerlendirilmesi" konulu araştırma ile ilgili araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, verilen toplanması ve verilerin analiz edilmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

9. sınıf coğrafya öğretiminde ölçme değerlendirme aracı olan açık uçlu soruların öğretmen görüşleri ile değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırma tarama modeline göre gerçekleştirilen betimsel bir çalışmadır. Tarama modelleri geçmişte veya halen var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2007).

3.2. Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreninde 9. sınıf coğrafya dersinde açık uçlu sorularla ölçme değerlendirme süreci üzerine bir araştırma hedeflenmiştir. Konunun kavramsal çerçevesi detaylı bir şekilde incelenmiştir çünkü ölçme değerlendirme öğretimin son basamağıdır. Hem 9. sınıfta coğrafya dersinin içeriği, hem de ölçme değerlendirmenin nasıl ilerlediği araştırılmıştır.

Yapılan çalışmada 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Konya ilinde MEB bağlı ortaöğretim kurumlarda çalışan coğrafya öğretmenleri araştırma evrenini, çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen 17 coğrafya öğretmeni ise örnekleme oluşturmaktadır.

Araştırma anketlerinin uygulandığı öğretmenlerin cinsiyetlere göre dağılımı yukarıdaki tabloda belirtilmiştir. Buna göre görüşülen öğretmenlerin %47'si kadın %53'ü erkektir (Tablo 2).

Tablo 2: Coğrafya Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Frekans	Yüzde (%)
Kadın	8	47
Erkek	9	53

Anket formunun uygulandığı öğretmenlerin görev yaptıkları süreye göre dağılımı gösterilmiştir. Tabloya göre coğrafya öğretmenlerinin %23,5'i 1-10 yıl arası, %41,1'i 11-20 yıl arası, %35,4'ü 21-30 yıl arası görev yapmışlardır (Tablo 3).

Tablo 3: Coğrafya Öğretmenlerinin Toplam Görev Süresine Göre Dağılımı

Görev Yılı	Frekans	Yüzde Değeri (%)
1-10	4	23,5
11-20	7	41,1
21-30	6	35,3

Anket yapılan coğrafya öğretmenlerinin %23,5'ü özel lise, %23,5'si imam hatip lisesi, %29,4'si anadolu lisesi, %17,7'si meslek lisesi, %5,9'u fen lisesinde görev yapmaktadır (Tablo 4).

Tablo 4: Öğretmenlerin Görev Yaptığı Okul Türüne Göre Dağılımı

Okul Türü	Frekans	Yüzde Değeri (%)
Özel Lise	4	23,5
Anadolu Lisesi	5	29,4
Fen Lisesi	1	5,9
Meslek Lisesi	3	17,7
İmam Hatip Lisesi	4	23,5

Anket formlarındaki cevapların değerlendirilmesinde ve sonuçlar çıkarmak için hazırlanan tablolarda öğretmenler A'dan R'ye kadar harflerle kodlanmıştır. Tablo 5'te bu öğretmenlerin hangi okullarda görev yaptığı gösterilmiştir.

Tablo 5: Öğretmenler ve Görev Yaptıkları Okul Türleri

Okul Türleri	Öğretmenler
Özel Lise	A,B,C,H
Anadolu Lisesi	G,I,M,N,O
Fen Lisesi	F
Meslek Lisesi	D,E,P
İmam Hatip Lisesi	J,K,L,R

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket kullanılmıştır. Geliştirilen anket formu toplamda yedi soru olup beş tanesi açık uçlu iki tanesi likert tipinde hazırlanmıştır. Anket sorularının hazırlanmasında iki alan uzmanı ve dil uzmanının görüşleri alınmıştır. Ayrıca MEB' bağlı kurumlarda öğretmenlik yapan iki coğrafya öğretmeniyle taslak anket formuyla pilot bir uygulama yapıp öğretmen görüşleri doğrultusunda anket formuna nihai şekli verilmiştir. Anketin uygulama süreci ortalama 45 dakika sürmektedir. Katılımcıları tanımlamada kodlama (A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, R, S) yapılmıştır.

Daha sonra MEB'den izin aşaması için evraklar hazırlanmıştır. Tez önerisi ile birlikte sorulacak sorular, uygulanması planlanan okullar ve gönüllülük belgesi ile birlikte elektronik ortamda izin alınmıştır. Anket sırasında MEB'den gelen mühürlü ve imzalı belgeler çoğaltılarak kullanılmıştır (Ek-1, Ek-2, Ek-3 ve Ek-4). Soruların cevaplanması zaman gerektirdiği için öğretmenlerden randevu alınmıştır. İlgili tarihlerde okul ziyaretleri yapılarak anket formları uygulanmış ve öğretmenlerin cevapları alınmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Açık uçlu sorularla gerçekleştirilen 17 anket, gizlilik esasına dayanarak sırasıyla birer harf ile tanımlanmıştır. Öncelikle anket yapılan örneklemin genel özelliklerine göre (cinsiyet, çalışma yılı ve okul türü) değerlendirilmesi yapılarak frekans değerleri ve yüzde dilimleri belirlenmiştir. Derecelendirme sorularının sonuçları ve örnekleme oluşturan özellikler tabloda belirtilirken yüzdeler, basit yüzde hesabına göre hazırlanmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde istatistiksel yöntemler ve betimsel analiz teknikleri kullanılmıştır. Araştırma grubunun demografik özellikleri ve öğretmenlerin sık kullandıkları ölçme araçlarının belirlenmesinde frekans ve yüzde hesaplamaları yapılmıştır. Öğretmenlere sorulan açık uçlu soruların analizinde ise betimsel teknikler kullanılarak bulgular bölümünde öğretmenlerin ifadelerine yer verilmiştir.

Belirlenen problem cümlesi ve alt problem cümlelerine doğru orantılı hazırlanan yazılı anket sorularının cevapları, soru bazında toplanıp incelenmiştir. Verilen cevapların içerisinde genel yargılara ulaşılmıştır.

4. BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde analiz edilen veriler doğrultusunda ortaya çıkan bulgular incelenmiştir. On yedi öğretmenden yazılı olarak alınan cevapların soru bazında değerlendirmesi yapılmıştır. Ortaya çıkan genel sonuçlar zaman zaman verilen cevaplardan örnekler de verilerek yorumlanmıştır.

4.1. Yazılı Anket Soruları ve Bulguların Yorumlanması

Uzman eğitimcilerle hazırlanmış ve pilot olarak uygulanarak belirlenen sorulardan elde edilen bulgular ve bu bulguların yorumlanması şu şekildedir:

1.Soru: Coğrafya dersi kapsamında, ölçme değerlendirme sürecinde hangi araçları kullanıyorsunuz, nedenini açıklayınız.

Anket uygulanan on yedi öğretmenin hepsi soruya cevap vermiştir. Öğretmenlerin neredeyse tamamı ölçme değerlendirme sürecinde uyguladığı ölçme araçlarını belirtmiştir bazı öğretmenler alternatif ve kendilerince uyguladığı ölçme kriterlerini belirtmişlerdir. Örneğin öğretmen H : "Öğrencinin derse katılımı ve derse olan ilgisi en önemli kriterimdir." cevabını vermişken öğretmen D: "Ders kitapları, bizim kriterimiz bu olmalı." şeklinde ölçme aracı olmayan bir kriter kullandığını belirtmiştir. Verilen cevaplar doğrultusunda kullanılan ölçme değerlendirme araçlarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Boşluk Doldurma (A, I, M, O, R)
- Çoktan Seçmeli Test (A, G, I, J, K, L, M, N, O, P, R)
- Doğru-Yanlış Soruları (A, I, M, O, R)
- Kısa Cevaplı Sorular (A, C, G, I, K, M, N, O, P)
- Yorum Soruları (A, C, G, I, K, M, N, O, P, R)
- Sözlü Yoklama (B, C, E, I)
- Eşleştirme Soruları (I, N, R)
- Ödevlendirme (B)

- Proje Ödevi (M)
- Performans Ödevi (E, M)

Verilen cevaplara göre en çok kullanılan ölçme aracı kısa cevaplı sorular ve yorum soruları olarak belirlenmiştir. Cevaplar değerlendirilirken aslında bir ölçme aracı olmayan ama öğretmenlerin ölçme ve not verme için kullandığı bazı yöntem ve kriterler belirttiği görülmüştür. Bunlar:

- Deneme Sonuçlarının İncelenmesi (B)
- Konu Sonu Değerlendirme Soruları (F)
- Görsele Dayalı Sorular (G)
- Derse Katılım (H)
- Anlatım (L)
- Araştırma (L)
- Ders Kitapları (D)

Elbette yukarıda belirtilen kriterler yada yöntemler ölçmeye dahil edilebilir, fakat ölçme aracı olarak adlandırmak doğru olmayacaktır. Anlatım ve araştırma performans notlarında kullanılmaktadır. Örneğin görsele dayalı sorular açık uçlu yada kısa cevaplı şekilde sorulabilir. Konu sonu değerlendirme soruları ve ders kitapları da genel olarak sınıf içi anında dönüt almak için kullanılabilir.

Aynı sorunun devamında öğretmenlere kullandıkları ölçme araçlarını neden tercih ettikleri sorulmuştur. Dokuz öğretmen kullandıkları not verme aracının seçme nedenini açıklarken diğer sekiz öğretmen sadece kullandıkları not verme yöntemini yazmış açıklama yapmamıştır.

Öğretmen C: "Ölçme aracı olarak klasik bir metot olan yazılı yoklama ve sözlü sınavları kullanıyorum. Mevcut merkezi sınavlarda faydalı olabileceğini düşündüğüm ve anında dönüt alabileceğim için bu ölçme araçlarını tercih ediyorum." cevabını vermiştir.

Öğretmen E: "Yazılı ve sözlü yoklamalar yapıyorum. Sözlü olarak sorduğum sorularda öğrencilerin ifade becerilerinin gelişmesini hedefliyorum. Öğrencinin

cevabı bilse de anlatamadığı durumlarla karşılaşıyorum ve bunu yenmeye yönelik çalışmalar yapıyorum." ifadesinde öğrencinin eksik yanlarını tamamlamak adına kullandığı ölçme aracından bahsetmiştir.

Öğretmen G: "Farklı ölçme araçlarının çoğunu kullanmaya çalışıyorum. Kısa cevaplı sorular, üniversite sınavına hazırlamak için çoktan seçmeli sorular, harita ve grafiklere, tablolara dayalı görsele yönelik sorular ve en önemlisi yorum soruları. Öğrencinin anlama ve kavrama yeteneğini en iyi ölçme yöntemi olan yorum sorularını önemsiyorum." cevabında öğrencilerin merkezi sınavlardaki başarılarını gözlemlediğini ifade ediyor.

Öğretmen J: "Çoklu zekâya uyum sağladığı için çoktan seçmeli soruları tercih ediyorum." cevabını vermiştir. Fakat çoktan seçmeli test soruları tek başına çoklu zekâ kuramına uygun değildir. Çoklu zekâ kuramının ölçme ve değerlendirme boyutunda klasik ölçme araçlarının yanı sıra alternatif ölçme araçları da kullanılmalıdır.

Öğretmen K: "Klasik ölçme araçlarını yönetmelikte zorunlu olduğu için kullanıyorum. Çoktan seçmeli soruları tercih etmemin sebebi ise okumasının kolay olması ve üniversite sınav sistemine uygun olmasıdır." cevabında aslında birçok öğretmenin belirtmediği bir noktaya değinmiştir: Zorunlu tutulmak. Açık uçlu soruların okunması çoktan seçmeli sınavlara göre daha zorlayıcıdır. Zorunlu olmasa idi açık uçlu soruların tercih edilmeyeceğini belirtmiştir. Öğretmen M'nin: "Yazılı sınavları (açık uçlu soru, kısa cevaplı soru, doğru- yanlış soruları, boşluk doldurma, eşleştirme, harita tamamlama, grafik ve tablo yorumlama vb.) tercih etme nedenim, yönetmeliklere uygun olması ve öğrenci başarısını adil ve uygun ölçebiliyor olması. Performans ödevleri, proje ödevi, genel durum değerlendirmesi" ifadesinde de yine yönetmelikte yer alması açık uçlu soruların tercih edilme sebebi olarak yer almaktadır.

Öğretmen P: "Kısa cevaplı sorular, çoktan seçmeli sorular, öğrencinin yorum yapabileceği sorular. Coğrafyada belli konular ezber gerektirmektedir, kısa cevaplı sorular bunları ölçer, sınavlara hazırlanan lise öğrencileri için çoktan seçmeli soruları

yapabilme yeteneği çok önemli olduğu için bu tip soruları kullanırız. Bir kısım sorularda yorum kabiliyeti ister tek bir olay pek çok sonuç ortaya koyabilir. Bunu yorumlayabilmesi dersi anladığını kanıtlar. Böylece sağlıklı bir ölçme değerlendirme yapılır." ifadesinde aslında her kazanımda aynı soru formatlarının kullanılmayacağını belirtmiştir. Kazanımlara göre farklı soru tiplerini tercih ettiğini ifade etmiştir.

Öğretmen R: "Açık uçlu sorular, çoktan seçmeli sorular, kısa cevaplı sorular (boşluk doldurma), eşleştirme soruları, doğru yanlış soruları. Açık uçlu sorular öğrencinin kendini herhangi bir sınırlama olmaksızın ifade etmesini sağladığı gibi konunun anlaşılıp anlaşılmadığını en iyi gösterildiğı yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğerlerini de sınavlarda kullanmama rağmen alternatif olarak değerlendirmekteyim. Tam olarak ölçmeyi sağlamamaktadırlar." ifadesinden diğer cevapların aksine tek soru tarzının daha iyi bir ölçme yapacağını belirtmiştir. Diğer soru formatlarının sadece alternatif olarak değerlendirmiştir.

Verilen cevaplara göre öğretmenlerin kısa cevaplı ve çoktan seçmeli soruları kullanma nedeni zamandan tasarruf yani kolay hazırlanabilmesi ve kolay okunması olarak genellenebilir. Yorum sorularını seçmelerindeki temel neden de öğrencilerinden kendilerini ifade edebilme yeteneklerini geliştirmeyi amaçlamalarıdır. 9. sınıf coğrafya ölçme değerlendirmede, doğru dağılımlı hazırlanan kısa cevaplı sorular ciddi anlamda pratik ve başarılı ölçme araçları olabilir fakat sınırlandırılmamış yani yorum soruları puanlamada öğretmeni zorlayıcı ölçme araçlarıdır. Çoktan seçmeli soruların ise olumsuz noktası şans başarısının yüksek olmasıdır.

2.Soru: Bir ölçme değerlendirme aracı olan ve son orta öğretim kurumlar yönetmeliğinde karşılık bulan "Açık uçlu soru" kavramını nasıl yorumluyor ve ölçmede nasıl kullanıyorsunuz açıklayınız.

Anket yaptığımız on yedi öğretmenin tamamı bu soruya cevap vermiştir ama hiç bir cevap sorunun tümünü içermemektedir. Örneğin öğretmen E: "Yazılı sınavlarda açık uçlu soruları kullanıyorum. Öğrenciler kendi yorumlarını katarak

cevaplayabiliyorlar. Ama genellikle gördüğüm özellikle çalıştığım okulda öğrenciler bu tip yorum istenen sorulardan korkuyorlar." şeklinde açıklama yapmıştır. Bu açıklamada öğretmenin, diğer birçoğu gibi açık uçlu soruları yorum sorusu olarak yorumladığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen D ise "Olumlu katkı sağlayacağını düşünüyorum." diye cevaplayarak nedenini yada nasıl kullandığını ifade etmemiştir. Verilen cevapların genelinde öğretmenlerin açık uçlu soru denilince aklına ilk gelenin yorum soruları yani yanıtı sınırlandırılmamış sorular olduğu görülmüştür. Genel çoğunlukta da en büyük dezavantaj olarak okumanın zorluğundan bahsedilmiştir.

Verilen cevapları incelediğimizde açık uçlu soru denildiğinde öğretmenlerce ifade bulan karşılıkları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Öğrenci verilen bilgilerden sonuç çıkarabilir (A, K, R).
- Öğrencinin ne kadar anladığını ölçer (A, N, R).
- Öğrenciyi geliştirir (C, M, N, R).
- Öğrencinin yorum yapma kapasitesini artırır (C, K, L, O).
- Öğrenciyi ezbere yöneltir (J).

Öğretmen B:"Yazılı sınavlarda kullanıyorum ancak genel anlamda çok sağlıklı kullanıldığını düşünmüyorum. Üniversite sınavında kullanmak için ÖSYM'nin pilot uygulamalarla bu yöntemi denediğini biliyorum fakat uygulamada sorun olur düşüncesindeyim." cevabıyla birkaç öğretmen gibi açık uçlu soruları eleştirmiştir. Çalışmamızda değindiğimiz gibi birçok avantajı olmasına rağmen, açık uçlu sorularında dezavantajları elbette mevcuttur. Bunun dışında açık uçlu soruları farklı yönden eleştiren bir diğer öğretmende J: "Tam anlamıyla ölçme değerlendirme için uygun olduğunu düşünmüyorum. Ezbere yönelik bir ölçme değerlendirme sağlıyor, problem çözmeye uygun değil." ifadesiyle açık uçlu soruların alt düzey beceri basamaklarda ölçme yapabildiğini, üst düzey beceriler açısından öğrencileri ölçemeyeceğini ifade ediyor.

Bu soruda öğretmen G: "Açık uçlu soru kavramını doğru bir ölçme aracı olarak düşünüyorum. Ancak soru cevap şeklinde değil, bizim dersimizde harita ve

grafik üzerinden kullanılması gerektiğini savunuyorum (yoruma dayalı olarak)." ifadesiyle hem soruya cevap verirken hem de açık uçlu soruların kullanılabilceği soru tarzıyla ilgili bir önerisini belirtmiştir. Elbette ki coğrafya görsel ifadeleri yüksek bir ders ama bunu uygulamak öğretmenlerin kendi tercihine bırakılmıştır.

Öğretmen R'nin: "Her yöntemde olduğu gibi avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Açık uçlu sorular sıkça tercih ettiğim bir yöntemdir. Ancak sınavın tamamını açık uçlu sorularla yapmam. Bu soru formatının hazırlaması daha kolay ancak puanlaması objektif olmayabilir. Bunun yanında sorunun açık ve net olması diğer yöntemlere göre daha çok önem taşımaktadır. Sınırlılıkları bulunmasına rağmen bilginin geri dönütünün alınmasında ve öğrencinin kendini rahatlıkla ifade edebilmesinde bir sınırlamanın olmadığı önemli bir yöntemdir." şeklindeki cevabından ve diğer cevapların genelinden elde edilen sonuçlara göre açık uçlu soruların öğretmenler tarafından nasıl kullanıldığı şu şekilde sıralanabilir:

- Ders içi değerlendirmelerde (C).
- Konu tekrarlarında (A, D).
- Yazılı sorularda (B, E, I, K, N, O, R).
- Yıl sonu değerlendirmelerde (E).

Verilen cevaplar doğrultusunda bütün öğretmenler gerek faydalı olduğunu düşünerek gerekse yönetmelik gereği zorunlu olduğu için mutlaka açık uçlu soruları kullanmaktadır. Genel yargı olarak açık uçlu soruları yorum sorusu olarak soruluyor ve öğretmenler yorum sorularının ifade becerisini geliştirdiğini savunuyor. Fakat açık uçlu sorular sadece yorum sorularıyla sınırlı değildir. Maddeli, yani sınırlandırılmış sorular, boşluk doldurma ve kısa cevaplı sorularda bu başlığın altında yer bulurken kısa cevaplı soruların pek kullanılmadığı sonucuna varılmıştır.

3. Soru: Açık uçlu sorular kavramı içinde dört farklı soru çeşidi vardır. Bunları çok kullandığınızda '1', az kullandığınızda '4'e kadar numaralandırarak nedenini açıklayınız.

Soruyu sormada temel amaç hangi açık uçlu sorunun daha çok tercih edildiğini ve nedenini tespit etmek hedeflenmiştir. Aynı zamanda seçilme sebebi

belirlenmeye çalışılmıştır. Alınan veriler doğrultusunda okul türlerinde hangi soru tarzının tercih edildiğini, oluşturulan tablo 6'dan yola çıkarak belirlenmiştir. 9. sınıf coğrafya dersi kazanımları göz önüne alınarak hazırlanan sınav sorularında yönetmelik gereği açık uçlu kullanılması gerekmektedir. Bu bağlamda kullanılacak açık uçlu soru çeşitlerinden en çok sınırlandırılmış ve sınırlandırılmamış sorularla karşılaşılmaktadır. ÖSYM'nin örnek açık uçlu sorularından sonra tek kelimelik yani kısa cevaplı sorularda gündeme gelmiştir. Anket verilerine göre coğrafya öğretmenlerinin sıklık derecesine göre kullandığı soru çeşitleri tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6: Öğretmenlerin Tercih Ettiği Soru Türleri (en az '1', en çok '4')

Öğretmenler	Kısa Cevaplı Sorular	Boşluk Doldurma Soruları	Yanıtı Sınırlanmış Sorular (Maddeli)	Yanıtı Sınırlanmamış Sorular (Yorum)
A	1	1	2	4
B	2	2	2	1
C	4	2	3	1
D	1	1	4	-
E	3	2	1	4
F	1	1	1	1
G	3	4	2	1
H	3	4	2	1
I	2	3	4	1
J	2	3	1	4
K	1	1	1	4
L	1	1	3	4
M	1	3	4	2
N	1	2	3	4
O	1	2	3	4
P	1	3	2	4
R	2	4	3	1

Tablo 6’da yer alan tüm veriler birleştirilmiş ve bazı sonuçlara varılmıştır. Öncelikle soru türlerine göre yapılan değerlendirmede soruların aldığı tercih derecelerinin frekansları incelenmiştir (Tablo 7). Soru türlerinin tercih edilme değerine göre incelenmesi şu şekildedir:

Tablo 7: Soru Türlerine Göre Kullanım Derecelerinin Frekansları

Soru Türü	Frekans			
	1	2	3	4
Kısa Cevaplı Sorular	9	4	3	1
Boşluk Doldurma Soruları	5	6	3	3
Sınırlandırılmış (maddeli) Sorular	4	4	6	3
Sınırlandırılmamış (yorum) Sorular	7	1	-	8

Verilere göre 9. sınıf coğrafya dersinde en çok tercih edilen soru türü kısa cevaplı sorular olmuştur. Cevabı tek kelimedenden yada sayıdan oluşan soruları öğretmenler sıklıkla tercih ederken bu sıklığa en yakın yorum soruları olmuştur. Yine genel tabloda en az tercih edilen sorularda yorum soruları olmuştur. Bu durumda ortaya şöyle bir sonuç çıkabilir, yönetmelik gereği açık uçlu sorulardan oluşması gereken ilk yazılı sınavda öğretmenlerin yarıya yakını aynı sınavda hem kısa cevaplı soruları hem de yorum sorularını kullanırken diğer yarıya yakın kısmı yorum sorularından kaçınmaktadır.

Boşluk doldurma soruları ikinci sırada tercih edilirken bunlardan daha az kullanılan soru tarzı ise yanıtı sınırlandırılmış soruları olmuştur. Boşluk doldurma ve yanıtı sınırlandırılmış soruların tercih edilme sırası birbirine yakınken yanıtı sınırlandırılmamış sorular ya en çok ya en az tercih edilme değerinde toplanmıştır.

Genel bir sıralamada en çok tercih edilen soru tarzı; kısa cevaplı sorular, çok tercih edilen; boşluk doldurma soruları, az tercih edilen; yanıtı sınırlandırılmış sorular ve en az tercih edilen; yanıtı sınırlandırılmamış sorular olarak görülmektedir.

Anket formu sonuçlarına göre okul türlerinde tercih edilen soru frekansları tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Okul Türlerinde Tercih Edilen Soru Frekansları (en çok:1, çok:2, az:3, en az:4)

Okul Türü	Kısa Cevaplı Sorular				Boşluk Doldurma Soruları				Yanıtı Sınırlanmış Sorular				Yanıtı Sınırlanmamış Sorular			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Özel Lise	1	1	1	1	1	2	-	1	-	3	-	1	3	-	-	1
Anadolu Lisesi	-	1	1	3	-	2	2	1	-	1	2	2	2	1	-	2
Fen Lisesi	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-	1	-	-	-
Meslek Lisesi	2	-	1	-	1	2	-	-	1	-	1	1	-	-	-	2
İmam Hatip Lisesi	2	2	-	-	-	2	1	1	2	-	2	-	1	-	-	3

Buna göre;

- Özel liselerde en çok tercih edilen soru açık uçlu soru formatı, yanıtı sınırlandırılmamış yani yorum soruları olurken bunu aynı frekansla takip eden soru formatı yanıtı sınırlandırılmış sorulardır.
- Anadolu liselerinde en çok tercih edilen açık uçlu soru formu yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. Bunu izleyen sırada boşluk doldurma ve yanıtı sınırlandırılmış sorular yer almaktadır. En az tercih edilen soru formatı ise kısa cevaplı sorulardır. Yapılan anket sonucunda soru tarzlarını kullanma frekansları birbirine yakın olduğu da gözlenmiştir.
- Fen liselerinde tüm soru formatlarına eşit bir yaklaşımın olduğu dikkat çekmektedir. Bundan da fen lisesinde görev yapan öğretmen hazırladığı açık uçlu sorulardan oluşan sınavda dört soru formatından eşit oranda yararlanmakta olduğu sonucu çıkmaktadır.
- Meslek liselerinde en çok kullanılan soru kısa cevaplı soru iken en az tercih edilen yine yanıtı sınırlandırılmamış sorular olmaktadır.

- İmam hatip liselerinde ise en çok kullanılan açık uçlu soru formatı kısa cevaplı sorular ve yanıtı sınırlandırılmış sorulardır. En az tercih edilenler ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır.

Soruda en çok kullandıkları ve en az kullandıkları soru formatlarını tercih etme ve etmeme nedenlerine alınan cevapları şu şekilde sıralayabiliriz:

- Kısa cevaplı soruların en çok tercih edilme nedenleri; değerlendirilmesinin kolay olması, hazırlanmasının kolay olması, cevabının net olması, zaman olarak ekonomik olması ve öğrencilerin daha başarılı olmaları şeklinde belirlenmiştir. Tercih etmeme nedenlerini ezbere dayalı olması ve ölçme için yeterli görülmemesi olarak belirtilmiştir.
- Boşluk doldurma sorularının tercih edilme sebebi de kolay hazırlanması ve kolay değerlendirilmesi olarak belirtilmiştir. Tercih edilmeme sebebi ise yeterli bilgiyi ölçmemesi, ezbere yöneltmesi ve kopya çekmeye daha müsait olması şeklinde belirtilmiştir.
- Yanıtı sınırlandırılmış soruların tercih edilme nedeni ise öğretmenler tarafından puanlamasının kolay ve dengeli olması şeklinde ifade edilmiştir. Madde sayısını belirlemek ve cevap anahtarı hazırlamanın zor olduğunu ve yine ezbere yönelttiği düşüncesinden dolayı daha az tercih edildiği görülmüştür.
- Yanıtı sınırlandırılmamış sorular yani yorum soruları, kısa cevaplı sorulardan sonra en çok tercih edilen olsa da aynı zamanda en az tercih edilen olarak da karşımıza çıkıyor, yani öğretmenlerin yarıya yakını bu soru formatının daha kullanışlı olduğunu ifade ederken yarıdan biraz fazlası ise kullanışsız olduğunu belirtmiştir. Tercih edenler tercih etme sebebi olarak öğrencilerin ifade yeteneğinin ve coğrafi kavramları, harita, tablo ve grafikleri yorumlama becerilerinin geliştiğini ifade etmiştir. Tercih edilmemesinin en önemli nedeni ise cevapları değerlendirirken tarafsız puanlamanın zor olması ve cevap anahtarının hazırlanmasının zor olması şeklinde belirlenmiştir.

4.Soru: Açık uçlu sorulardan oluşması gereken yazılı yoklamayı coğrafya dersi için muhtevayı ölçmek adına yeterli buluyor musunuz? Açıklayınız.

Soruya bütün öğretmenlerden cevap alınmıştır. Fakat bazı öğretmenler yeterliliği açıklarken bazı öğretmenler sadece yeterli bulup bulmadığını ifade ederek sorunun cevabını yarım bırakmıştır. Sadece öğretmen K: "Kararsızım" ifadesinde bulunmuştur. Örneğin öğretmen A: "Fazlasıyla yeterli buluyorum çünkü coğrafyada şekilli sorular bulunmaktadır. Bölge, yer içeren harita sorularda ve şekilli sorularda açık uçlu soru formatını harita ve şekillerle beraber kullanmak öğrencinin edineceği kazanımlar açısından çok uygun." cevabında açık uçlu soru formatını neden yeterli bulduğunu belirtmiştir. Fakat Öğretmen D: "En iyi ölçme yöntemlerinden biridir." cevabıyla yeterli bulduğunu belirtirken sebebinden bahsetmemiştir. Öğretmen A'nın da ifade ettiği gibi şekil, tablo, grafik ve harita sorularında açık uçlu sorular kullanımı oldukça uygundur fakat sadece bu alanda sınırlamak yeterli olmayacaktır.

Açık uçlu soruların yeterliliğini ifade eden öğretmenlerden bazıları 9. sınıf coğrafya konularını ölçmek için alternatifler düşündüğünü daha yararlı olabileceğini ifade etmiştir. Örneğin öğretmen G: "Günümüz şartlarına göre değerlendirirsek evet yeterlidir. Ancak, arazi çalışmaları olayı yerinde görme ve yorumlama gibi sınavlar yapmak isterdim.Akıllı tahtalar üzerinden görsele yönelik sorularla yabancı dil eğitiminde olduğu gibi sözel sınavlar hazırlanabilir." şeklinde yorumlamıştır.9. sınıf coğrafya konuları da arazi çalışmaları için uygundur fakat henüz öğretim programlarında yeteri kadar yer almamaktadır.

Öğretmen E'nin"Yeterli buluyorum. Genelde öğrenciler çoktan seçmeli sorularda başarılı oluyorlar. Boşluk doldurma soruları onlar için korkutucu oluyor doğru yanlış sorularında daha başarılı oluyorlar." ve öğretmen F'nin "Tüm konuları değerlendirmek test tekniği uygulaması daha kolay olduğunu daha çok konu sorulabileceğini daha az süre gerektirdiğini düşünüyorum." şeklindeki ifadelerinde çoktan seçmeli testleri açık uçlu sorulara tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Yönetmelik gereği ilk sınav açık uçlu sorulardan oluşması gerekiyor ve bu ilk sınavda muhtevayı doğru ölçmek adına yani açık uçlu soruların yeterli olması için bazı noktalara dikkat etmek gerekmektedir. Verilen cevaplardan yola çıkarak dikkat edilmesi gereken en

önemli noktanın soruların doğru hazırlanması yani kazanımlara eşit dağıtılması olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmen P'nin "Aslındayeterli buluyorum. Ancak uygulama esnasında pek çok öğretmen farklı puanlama yapmaktadır. Bu yüzden sınavların merkezi olması daha mantıklı. Sorular ve cevap anahtarları merkezden hazırlanmalı, öğretmenlerin soru hazırlarken yaptıkları hatalar ortadan kaldırılmalıdır. Kimi öğretmen çok basit kimisi çok zor sorular sormakta ve sonuç olarak ölçme değerlendirme bazen gerçeği yansıtmamaktadır." ifadesinden de yola çıkarak açık uçlu soruların kimi okulda çok basit sorularak öğrenci başarısının yüksek çıkması kimi okullar da ise zor sorularak başarının düşük çıkması gibi bir diğer negatif yönünden söz edilmiştir. Sınavların merkezi bir sistemle hazırlanması puantajında merkezden hazırlanması her ne kadar mantıklı olsa da puanlayıcının objektifliğinden emin olunamayacağı için yine başarı farklılıkları ortaya çıkacağını öngörmek mümkün. Değerlendirmenin ise yazılı yoklama şeklindeki sınavlarda tamamen merkezi yapılması için ciddi bir AR-GE ve altyapı gerekmektedir. Şu an için bu durum pek mümkün gözükmemektedir.

Açık uçlu soruların genel çerçeve ve detay konular için 9. sınıf konularını ölçmede yeterli olabilir. Fakat bunun için bazı dikkat edilmesi gereken noktalar vardır. Soruların kazanımlara doğru dağıtılması gerekir. Ölçülecek kazanımlara uygun soru formatı seçilmelidir.

Soru 5: Aşağıdaki tabloda lise 9. sınıf coğrafya kazanımları ve bu kazanımları ölçmek için kullanılacak açık uçlu soru çeşitleri yer almaktadır. Tüm tecrübelerinize dayanarak kazanımlar için tercih ettiğiniz soru çeşitlerini tercih sırasına göre puanlayınız. (En çok:1, çok:2, az:3, en az:4, kullanmıyorsanız boş bırakın.)

Öğretim sürecinde ölçme aracı seçilirken konular değil kazanımlar temel alınmalıdır. Konuya göre değil, kazanıma göre soru hazırlanmalıdır. Kazanımlar, öğrencide oluşturmak istediğimiz değişiklikleri ifade eder. Öğrencinin çıkarımlarda bulunmasını, açıklama yapmasını, ayırt etmesini ve ilişkilendirme yapma gibi değişik basamaklarda beceriler kazanmasını öngörülür.

Yapılandırmacı eğitim öğrencinin keşfetmesini, kendisinin öğrenmesini hedeflemektedir. Öğretmen sadece rehberdir ve öğrencinin bilgiye ulaşma sürecinde rehberlik yapar. Ölçme araçları seçilirken Bloom taksonomisine göre bilgi kavrama basamaklarından ziyade üst düzey beceriler yani analiz sentez basamaklarında ölçme yapabilmeyi dikkate almak gerekmektedir.

Bu sorunun cevabında aranılan bilgi, hangi kazanımda en çok hangi soru türünün tercih edildiğidir. Tüm öğretmenlerden cevap alınmıştır. Bazı öğretmenlerin bazı soru türlerini hiç kullanmadığı bazılarının ise bütün kazanımlarda aynı soru türlerini tercih ettiği sonucu ortaya çıkmıştır. Verilen tüm cevaplar öğretmen bazında tablollaştırılmış ve bu tablo çok uzun olduğu için ek olarak verilmiştir (Ek-5). Verilerle oluşturulan tablo kazanımlar bazında tercih edilme frekansları tablo 9'da gösterilmiştir. Buna göre kazanımların ve tercih edilen soru türlerinin yorumunu yapmak kolaylaşmıştır.

Tablo 9: Kazanımlar Bazında Soru Çeşitlerinin Tercih Frekansları (1:en çok, 2:çok, 3:az 4:en az)

	Kısa Cevaplı Sorular				Boşluk Doldurma Soruları				Yanıtı Sınırlanmış Sorular				Yanıtı Sınırlanmamış Sorular			
	Dereceler				Dereceler				Dereceler				Dereceler			
Kazanımlar	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
9.1.1.	6	-	3	5	3	3	5	2	3	6	2	1	6	1	-	1
9.1.2.	5	1	3	3	4	5	3	1	6	4	3	1	2	1	1	7
9.1.3.	6	4	1	2	4	3	6	1	3	3	3	3	3	-	2	5
9.1.4.	8	1	1	2	4	4	3	2	3	5	4	2	4	2	1	6
9.1.5.	6	6	1	2	2	4	5	2	5	2	5	1	5	2	-	7
9.1.6.	7	2	3	2	3	4	3	2	4	4	5	1	5	2	-	7
9.1.7.	6	5	2	1	5	2	5	2	3	4	3	3	3	1	2	6
9.1.8.	4	5	4	1	2	3	5	3	6	3	2	3	5	1	5	1
9.1.9.	8	3	2	2	2	3	4	4	5	3	4	2	5	1	-	6
9.1.10.	5	4	2	2	3	4	4	1	5	2	4	2	5	2	-	6
9.1.11.	9	-	2	3	4	3	4	2	3	5	4	2	4	2	1	5
9.1.12.	9	4	1	1	4	3	4	2	3	5	3	2	3	2	1	7
9.1.13.	9	1	2	3	1	2	5	3	2	4	2	4	6	1	1	5
9.2.1.	7	1	2	3	1	5	3	2	4	5	4	1	3	1	1	7
9.2.2.	7	3	1	2	2	4	3	3	2	5	5	2	3	1	-	8
9.2.3.	5	2	3	3	2	4	2	4	4	4	5	1	4	2	-	6
9.2.4.	5	3	5	2	2	6	3	2	4	3	3	2	4	1	1	7
9.3.1.	6	4	2	3	2	3	3	3	3	3	5	1	7	2	-	6
9.3.2.	6	5	1	2	2	4	1	5	3	2	7	1	5	1	2	5
9.3.3.	4	6	2	-	5	5	-	2	4	3	6	2	4	2	1	5
9.4.1.	7	3	4	-	1	3	2	5	4	4	5	1	4	1	2	6
9.4.2.	5	4	3	-	1	6	-	5	3	3	6	1	5	2	1	6

9.1.1. Doğa ve insan etkileşimini örneklerle açıklar. Kazanımda en çok tercih edilen soru tipi kısa cevaplı sorular ve yanıtı sınırlandırılmamış sorularken en az tercih edilen soru tarzı yine yanıtı sınırlandırılmış sorulardır. İkinci sırada yanıtı sınırlandırılmış, üçüncü sırada ise boşluk doldurma soruları tercih edilmiştir.

9.1.2. Coğrafyanın konularını ve bölümlenmesini açıklar.Kazanımda en çok tercih edilen soru formatı yanıtı sınırlandırılmış sorularken en az tercih edilen yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada yanıtı sınırlandırılmış, üçüncü sırada ise boşluk doldurma soruları tercih edilmiştir.

9.1.3. Coğrafya biliminin gelişimini açıklar.Kazanımda en çok tercih edilen soru tipi kısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır.İkinci sırada tercih edilen soru tipi boşluk doldurma soruları iken yanıtı sınırlandırılmış soruların frekansı eşit sayılmıştır.

9.1.4. Dünya'nın şekli ve hareketlerinin etkilerini değerlendirir. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. Kısa cevaplı sorulardan sonra en çok tercih edilen soru tarzı ise yanıtı sınırlandırılmış sorular olmuştur.

9.1.5. Koordinat sistemini kullanarak zaman ve yere ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunur. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. Kısa cevaplı sorulardan sonra en çok tercih edilen soru tarzları ise eşit frekansla boşluk doldurma ve yanıtı sınırlandırılmış sorulardır.

9.1.6. Haritayı oluşturan unsurlardan yararlanarak harita kullanır.Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır.İkinci sırada boşluk doldurma, üçüncü sırada ise yanıtı sınırlandırılmış soruları tercih edilmiştir.

9.1.7. Bilgileri haritalara aktarmada kullanılan yöntem ve teknikleri açıklar. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az

tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada boşluk doldurma, üçüncü sırada ise yanıtı sınırlandırılmış soruları tercih edilmiştir.

9.1.8. Haritalarda yer şekillerinin gösteriminde kullanılan yöntem ve teknikleri açıklar. Kazanımda en çok tercih edilen soru formatı yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. En az tercih edilen boşluk doldurma sorularıdır. İkinci tercih edilen soru tarzı kısa cevaplı sorular daha sonra üçüncü sırada ise boşluk doldurma sorular yer almıştır.

9.1.9. Atmosferin katmanları ve özellikleri ile hava olaylarını ilişkilendirir. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. Kısa cevaplı sorulardan sonra en çok tercih edilen iki soru tarzı eşit frekansla boşluk doldurma ve yanıtı sınırlandırılmış sorulardır.

9.1.10. Örneklerden yararlanarak hava durumu ile iklim özelliklerini etkileri açısından karşılaştırır. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorular, yanıtı sınırlandırılmamış ve sınırlandırılmış sorulardır. En az tercih edilen ise yine yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. Kısa cevaplı sorulardan sonra en çok tercih edilen iki soru tarzı eşit frekansla boşluk doldurma ve yanıtı sınırlandırılmış sorulardır.

9.1.11. İklim elemanlarının oluşumunu ve dağılışını açıklar. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada yanıtı sınırlandırılmış, üçüncü sırada ise boşluk doldurma soruları tercih edilmiştir.

9.1.12. Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada yanıtı sınırlandırılmış, üçüncü sırada ise boşluk doldurma soruları tercih edilmiştir.

9.1.13. Türkiye’de görülen iklim tiplerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada boşluk doldurma, üçüncü sırada ise yanıtı sınırlandırılmış soruları tercih edilmiştir.

9.2.1. Yerleşmelerin gelişimini etkileyen faktörleri analiz eder. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada boşluk doldurma, üçüncü sırada ise yanıtı sınırlandırılmış soruları tercih edilmiştir.

9.2.2. Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri örneklerle açıklar. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada boşluk doldurma, üçüncü sırada ise yanıtı sınırlandırılmış soruları tercih edilmiştir.

9.2.3. Türkiye’de yerleşmelerin dağılışıını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada boşluk doldurma, üçüncü sırada ise yanıtı sınırlandırılmış soruları tercih edilmiştir.

9.2.4. Türkiye’deki yerleşim birimlerini idari fonksiyonlarına göre ayırt eder. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır.

9.3.1. Dünyadaki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından değerlendirir. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada en çok tercih edilen soru formatı yanıtı sınırlandırılmış sorulardır.

9.3.2. Bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini örneklerle açıklar. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada en çok tercih edilen soru formatı yanıtı sınırlandırılmış sorulardır.

9.3.3. Harita kullanarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri sınıflandırır. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şekliboşluk doldurma sorularıdır. En az tercih edilen ise yine yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada en çok tercih edilen soru formatı kısa cevaplı sorularken üçüncü sırada yanıtı sınırlandırılmış sorular yer almıştır.

9.4.1. İnsanların doğal çevreyi kullanma biçimlerini örneklendirir. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada en çok tercih edilen soru formatı yanıtı sınırlandırılmış sorulardır.

9.4.2. Doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimleri sonuçları açısından değerlendirir. Kazanımda en çok tercih edilen açık uçlu soru şeklikısa cevaplı sorular ve yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. En az tercih edilen ise yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. İkinci sırada boşluk doldurma, üçüncü sırada ise yanıtı sınırlandırılmış sorular tercih edilmiştir.

Açıklamalarda bazı kazanımlarda özellikle yanıtı sınırlandırılmış soruların hem en çok hem en az tercih edilen soru olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni öğretmenlerin tutum olarak bu soru tarzında kullanışlı veya kullanışsız olmak üzere ikiye ayrılmalarıdır. Toplam üç kazanımda birden fazla popüler soru tarzı belirtildiği için yanıtı sınırlandırılmış soruların tercih edilme ve edilmeme frekansı eşittir. Bu dört kazanımda yanıtı sınırlandırılmamış sorular tek başına tercih edilen soru olmamıştır. Hepsinde bir başka soru tarzı ile eşit frekansa sahip olduğu için iki popüler soru tarzından biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

9.1.8. ve 9.3.3. numaralı kazanımlar dışında bütün kazanımlarda en çok tercih edilen soru tipi kısa cevaplı sorular olmuştur. Boşluk doldurma ve yanıtı sınırlandırılmış sorular birbirine yakın frekansta olduğu belirlenmiştir. Bu durumda en az tercih edilen soru tarzı tüm kazanımlarda yanıtı sınırlandırılmamış yani yorum soruları olmuştur.

Önceki soruların cevapları da göz önüne alındığında genel anlamda öğretmenler her soru türünü seçerken hazırlaması ve okuması kolay olduğu için kısa

cevaplı soruları daha çok, puanlaması ve okuması zor olduğu için objektifliği düşük olabilir kaygısı ile yanıtı sınırlandırılmamış yorum sorularını daha az tercih etmişlerdir. Bazı kazanımlarda ise öğretmenler hem kısa cevaplı hem de yanıtı sınırlandırılmış soruları tercih etmektedir.

Soru 6: Cevabı sınırlandırılmamış (yorum) sorularda puanlama yaparken ve okurken nelere dikkat ediyorsunuz? Ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz, açıklayınız.

Cevabı sınırlandırılmamış sorular, cevap için herhangi bir sınırlama olmaması nedeni ile öğrencinin en sevdiği sorulardır. Yoruma dayalı olduğu için öğrenci bilginin doğruluğunu veya yanlışlığını tartmadan puan kaygısı ile bildiği her şeyi yazabilir. Bu durum öğretmende psikolojik bir baskı oluşturur ve öğretmenin objektifliğini sarsmaktadır. Öğretmen en azından öğrencinin emeğine puan vermek ister. Yorum sorularını puanlamanın zorlukları bulunmaktadır. Öğrencinin yorumunda puan vermek için belli kelimeler ya da kıstaslar belirlemek gerekmektedir. Puanlama yaparken öğretmenin objektifliğini koruması gerekmektedir.

Bu bağlamda öğretmenlerin puanlama yaparken ne gibi sıkıntılar yaşadıklarını ve ne gibi yöntemler kullandıklarını belirlemek amaçlanmıştır. On yedi öğretmenden bir tanesi dışında hepsi cevap vermiştir. Verilen cevapların bazıları soruya tam karşılık verirken bazı yanıtlar sorunun bazı kısımlarına cevapsız bırakmışlardır. Öğretmen D'nin "Kazanıma uygun cevap olup olmadığına dikkat ediyorum." cevabında karşılaştığı zorlukları yada nasıl puanladığını belirtmemiştir. Öğretmen R puanlamayı nasıl yaptığını " Öğrencinin ismini kapatıyorum ki ön yargılı hareket etmemek için. Ayrıntılı bir cevap anahtarı hazırlıyorum, objektifliği arttırmak için. Bunun yanında okuması oldukça uzun sürmekte ve ne kadar dikkat edilirse edilsin objektiflik tam olarak sağlanamamaktadır." şeklinde ifade etmiştir.

Tüm cevaplar incelendiğinde puanlama yaparken dikkat edilen unsurları şu şekilde sıralanabilir;

- Öğrencinin soruyu doğru anlayıp anlamadığı (A, I).

- Yorumların soruyu karşılaması (A).
- Cevap olan temel bilginin aranması (B).
- Anahtar kelimeler belirlemek (C).
- Kazanıma uygun cevaplar aranması (D).
- Sorunun kapsadığı konuyu anlamış olması (E).
- Verilebilecek bilgileri belirleyip cevapta varlığının sorgulanması (F, J).
- Aranılan cevapları önem sırasına göre sıralayıp puanlamak (G).
- Öğrencinin bakış açısına önem vererek (H).
- Yorumlarda örnekler aranması (I).
- Öğrencinin ismini kapatıp objektiflik sağlanması (R).
- Ayrıntılı cevap anahtarlarının hazırlanması (R).

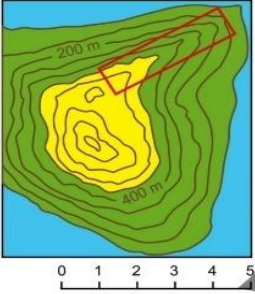
Yanıtı sınırlandırılmamış soruların puanlanması için birçok yöntem kullanılır. Öğretmenlerimiz kendi tecrübelerince ve profesyonelliklerine dayanarak istedikleri yöntemle puanlama yapmaktadırlar. Çıkan puanlama metotlarının hiçbirine yanlış demek doğru değildir, sadece cevapları iyi incelemek ve yanlış olmamak çok önemlidir. Genel sonuç olarak öğretmenler en güvenilir puanlama yöntemi olan "puanlama anahtarını" kullanmaktadırlar. Yani oldukça detaylı bir cevap anahtarı kullanarak puanlama yapmak daha objektif bir sonuç ortaya çıkacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrenciden yorum isteyen, yanıtı sınırlandırılmamış soruların hem avantajları hem dezavantajları vardır. En büyük avantajı öğrencinin keşfetmesini ve yorum yeteneğini geliştirmesini sağlamasıdır. Yani öğrenci bildiklerini çoktan seçmelide olduğu gibi görerek hatırlamak yerine, bilgiyi hem hatırlamayı ve bu öğrendiği bilgiyi açıklamayı öğrenmektedir. Görüşlere cevap ve karşıt görüşlerini ifade etmeyi geliştirmektedir. 9. sınıf öğrencisi için bu yeteneğin kazandırılması, eğitim öğretim süreci için olduğu gibi yaşam becerisi kazanmasında da önemlidir. Öğretmenlere göre bu yorum sorularının cevaplarını okurken ve puanlarken karşılaşılan zorluklar şu şekildedir:

- Okuması uzun sürmekte (L, R).
- Objektiflik tam sağlanmamakta (C, J, O, R).
- Özel ad ve kavramların yazımında hatalar oluyor (M).
- Doğru cevabı andıran fakat yanlış olan cevaplarla karşılaşılıyor (M).
- Öğrenci kendini ifade etmekte zorlanıyor (M).
- Öğrencilerin soruya yaklaşımın farklı farklı olması (H, K).
- Sorunun doğru anlaşılması (H).
- Soru hazırlamanın zor olması (N).
- Öğrencinin puan kaygısı ile konu dışı cevaplar vermesi ya da cevap yazarken fazla yorum yaparak konudan sapması (B, N).

Karşılaşılan sorunların hepsi yorum sorularının dezavantajlarıdır ama bunları önlemenin çeşitli yolları bulunmaktadır. Örneğin sorunun açık ve net hazırlanması öğrencinin yanlış cevap vermesine engel olabilir fakat öğrencinin puan kaygısı ile cevap verirken konunun dışına çıkması sorununun önüne geçmek maalesef çok mümkün değildir. Aslında yorum soruları öğretmenlerin belirttiği gibi öğrencinin yüksek puan alması için alternatif bir seçenektir. Bu yüzden olsa gerek yorum soruları hem çok tercih edilen hemde öğretmenlerin kaçındığı bir soru tarzıdır.

7.Soru: ÖSYM'nin 2017 yılı 2. basamak (LYS) sınavında uyguladığı açık uçlu sorulardan biri aşağıda örnek olarak verilmiştir.Coğrafya öğretiminde soru kalıbını nasıl değerlendiriyorsunuz. Avantajları ve dezavantajlarını açıklayınız.

LYS -2 BİYOLOJİ	2017-LYS3/COĞ-1
LYS -3 COĞRAFYA 1	24. sorunun cevabını, cevap kâğıdınızdaki ilgili alana sola dayalı olarak yazıp kodlayınız.
LYS -4 FENİ SEFE GRB	24. Aşağıda bir topoğrafya haritası verilmiştir.
	
	Bu haritada kırmızı renkli dikdörtgen alanla gösterilen yer şeklinin adı nedir?

ÖSYM ve MEB işbirliği ile karşımıza çıkan sınav düzenlemesi hakkında öğretmenlerin bilgileri ve fikirleri sorulmuştur. Bu soru kalıbında ÖSYM öğrencinin sorunun cevabını hatırlayıp soldaki sütunlara kodlamasını istemiştir. İlk yıl pilot bir uygulama yapmıştır. Yanlış cevapların doğru cevapları etkilemeyeceğini belirtmiştir. Sonraki yıl ise cevapların çoktan seçmeli sorularda olduğu gibi değerlendirileceği açıklanmıştır. Kavramsal çerçeve belirlenirken bu soruların birçok dezavantajından bahsedilmişti fakat ne yazık ki özellikle devlet okullarında yer alan öğretmenlerin bu konuya pek hâkim olmadığını gözlenmiştir. 2018-2019 yılında uygulama kaldırıldı tüm sınav çok seçmeli olarak değiştirilse de okullarda ki ölçmelerde halen çık uçlu soru kullanılmaktadır. Örnek olarak verdiğimiz sorunun bir merkezi sınav olduğunu fark etmeden şekilli bir soru olduğunu düşünen öğretmenlerin verdiği cevaplarda bu soru tarzını sınavlarında kullandığını belirtmişlerdir. Örneğin öğretmen N: "Bu soru tipinin benzerini sınavlarımda uygulamaktayım. Ben avantaj olarak gördüğüm bu soru tipinde sorunun görsellikle birlikte öğrenciye hatırlatma yaptığını ve böylelikle konunun içeriğini bildiği takdirde öğrencinin soruyu kolaylıkla cevaplayabileceğini düşünüyorum." cevabında aslında kullandığı sorunun şekil üzerinden olduğunu açıklamaya çalışmıştır. Bu soru kalıbının dikkat çekmeye çalıştığımız noktası öğrencinin kodlama yapması gereken bir kısa cevaplı soruyla karşılaşmasıdır.

Ankete katılan on yedi öğretmenin ikisi bu soruya cevap vermemiştir. Diğer öğretmenlerin, ÖSYM'nin soru kalıbında dezavantaj olarak gördüğü kısımlar ise zaman sıkıntısı yaşanabileceği ve kodlama yaparken öğrencinin hata yapabileceği olmuştur.

ÖSYM soruları yıllardır en çok yorum yapılan ve eleştirilen sorular olmuştur. Bununla ilgilide öğretmen O'nun: "Bu konuda yorum yapmak istemiyorum. Bir sene soruluyor diğer sene kaldırılıyor. Eğitim sınava yönelik olmaktan çıktı, okullar nitelikli ve niteliksiz pardon sınavlı sınavsız diye ikiye ayrıldı. Eskiye döndü. Ne anladık bu işten!" şeklindeki ifadesi bütün cevaplar içinde oldukça dikkat çekmiştir. Aslında birçok öğretmen dile getirmese bile bu konuda sıkıntı yaşıyor olabilir. Özellikle sınav sisteminin her sene değişmesi, değişen sınav sistemine göre yönetmeliklerin değişmesi sürekli gözlenmektedir.

Soruyla ilgili öğretmenlerin cevaplarından yola çıkarak şu sonuçlara varılmıştır:

- ÖSYM'nin bu tarz soruları daha çok sorması gerektiğini birden fazla öğretmen dile getirmiştir (A, D, F, G, H, I, K, M).
- Ölçmenin sağlıklı olması için dağılım orantılı olmalı (B).
- Şans faktörünü aza indirir (D, H).
- Kolay bir soru tarzı (A, F, N).
- Soru konu hakkında özet bilgiyi veriyor (F, H).
- Kodlama yapmak zaman kaybına neden olabilir (K).
- Cevabı kodlarken yanlışlıklar olabilir (M).
- Ezberciliği arttırabilir (R).
- Kapsam geçerliliği sağlanamayabilir (R).

Bunun dışında soru cevaplarından anladığımız öğretmenler sadece müfredatı öğrenciye aktarmakla kalmaktadır. Dersle ya da öğrenciyle ilgili değişikliklerden birçoğundan maalesef haberdar olmadıkları gözlenmiştir. Bundan dolayı okullar not vermek, özel okullar ve kurslar sınava hazırlamak görevini üstlenmiş gibi bir durum oluşmuştur.

Bütün sorulardan aldığımız cevaplar ve değerlendirilmesi sonucu çıkarılan sonuçlar doğrultusunda açık uçlu sorularla ilgili bazı kavram kargaşaları yaşamamıza rağmen ortak yargılar çıkarılmıştır. Kısa cevaplı sorular oldukça popüler bir soru kalıbıyken yorum soruları öğretmenlerin en çok kaçındığı soru kalıbıdır.

5. BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışma sonucunda elde edilen verilerin sonuçları ifade edilmiş ve bu veriler doğrultusunda öneriler geliştirilmiştir.

5.1. SonuçveTartışma

Yapılandırmacı öğretim modeli öğrencinin süreçte daha aktif olmasını hedefler çünkü öğrenci merkezli bir öğretim planı uygulanmaktadır. Öğretim, öğrencide istendik davranış değişikliği oluşturmaktır. Eğitim durumlarından hemen sonra kontrol etmek amacıyla ölçme süreci başlamaktadır. Elbette ki ölçme değerlendirme sadece yazılı sınavlar değildir. Dönem içi ve dönem sonu sınavlarda bu ölçmenin önemli kısmını oluşturur. Ölçme sonucunda bireysel bazda ve genel anlamda eksik kalan kazanımlar tespit edilir ve eksik kalan kazanımlar tekrar öğretimi sağlanır. Bu nedenler ölçme ve değerlendirmenin her basamağı çok önemlidir.

Ders sürecinde ya da not verme amacıyla yapılan ölçmeler de kullanılan birçokölçme aracından biri açık uçlu sorulardır. Ortaöğretim kurumlar yönetmeliğinde öğretmenin program doğrultusunda ilk yazılıyı açık uçlu sorulardan diğerini de isterse kısa cevaplı, boşluk doldurma, eşleştirme ve çoktan seçmeli sorularla yapabileceği belirtilmiştir. Ölçme değerlendirme alanyazının da açık uçlu soru başlığında direk bir ölçme aracı bulunmamaktadır.

Yapılan çalışma sırasında öğretmenlere sorulan sorularla, açık uçlu soru algısını ve bu ölçmenin nasıl yapıldığına dair bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Açık uçlu soru denilince akla ilk, kelimelerin direk anlamı yani cevabın hiçbir sınırlandırılma olmaksızın öğrenciye bırakıldığı sorular olduğu belirlenmiştir. Bu yorum soruları bir ölçme aracı olan yazılı sınavların yanıtı sınırlandırılmamış sorular kategorisinde yer almaktadır. Yani öğrenciye sınır koymadan cevap verme yetkisi verilmektedir. Aslında bu soruların üst düzey bilişim basamaklarında (analiz-sentez) becerileri ölçtüğü ve öğrencinin kendini ifade etme yeteneğini geliştirmesi açısından oldukça

etkilidir. Bunun yanı sıra okuması daha zor ve zaman alıcı olması negatif yönleri arasında yer almaktadır. Genel yargıya göre öğrencinin konudan sapabilmesi ve puanlarken sıkıntı yaşanması ayrıca tercih edilmeme sebebi olarak gözlenmiştir.

Bir açık uçlu soru olan yorum soruları yani yanıtı sınırlandırılmamış soruları puanlarken öğretmenlerin sıkıntı yaşayabileceğini, objektifliğin ne yapılırsa yapılsın sağlanamayacağını tecrübe ettikleri sonucuna varılmıştır. Yüzde elliden fazla bir çoğunluk bu yorum sorularını tercih etmek yerine, diğer açık uçlu soru formatlarını kullanmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Diğer yüzde elliye yakın çoğunluk ise bu soru tarzını okurken aldıkları önlemlerle tercih ettiğini gözlemlenmiştir. Öğretmenler öğrencilerin ifade yeteneğini geliştirmek için sordukları yorum sorularını puanlarken, belirledikleri hedef bilgileri veya bazı kelimeleri aramaktadırlar. Hazırladıkları ayrıntılı cevap anahtarlarına göre puanlama yaparak daha objektif sonuçlara vardıklarına ulaşılmıştır.

Bir diğer yazılı sınav ölçme aracının, soru şekli yanıtı sınırlandırılmış sorulardır. Bu soru tarzında öğrenciye soru içerisinde bazı kısıtlamalar verilir ve cevabı buna göre oluşturulması istenmektedir. Daha çok maddeli cevaplar istenen bu soru tarzı aslında hazırlanması da puanlanması da oldukça kolay, geçerliliği ve güvenilirliği de daha yüksektir. Fakat yapılan araştırmada bu soru tarzının kısa cevaplı sorular kadar popüler olmadığı görülmüştür. İkinci seçenek olarak kullanılan soru tarzının aslında her sınavda yer aldığını ama ağırlığının diğer soru çeşitlerine oranla daha az olduğu söylenebilir.

9. sınıf coğrafya dersi içeriğinin ölçülmesinde açık uçlu soruların kullanılması uygundur fakat tek başına yeterli olmayacaktır. Açık uçlu ölçme aracının da diğer araçlarda olduğu gibi okuyucudan veya cevaplayıcıdan kaynaklı hatalarla karşılaşmaktadır. Her kazanım için birçok ölçme aracından sadece açık uçlu soruların kullanılması yeterli değildir fakat 9. sınıf kazanımları doğrultusunda açık uçlu sorular kullanılabilir.

Coğrafya 9. sınıf konuları özellikle, genel ve temel coğrafya bilgilerini içerdiği için kullanılacak açık uçlu soruları görsellikle yani şekillerle desteklemenin

önemini tekrar ifade edilmektedir. Bu yüzden hazırlanan ölçme araçlarında öğrencilerin grafik, tablo ve şekil yorumlamasına, harita okuyabilmesine öncelik verilmesi gerekmektedir. İmkânlardahilinde gezi, gözlem ve arazi çalışmaları bilgilerin somutlaştırılması oldukça önemlidir. Açık uçlu sorularda harita, şekil, tablo ve grafiklere yer verilmeli, öğrencinin bunları yorumlamasını desteklemek gerekmektedir.

9. sınıf coğrafya dersinde ölçme aracı olarak en çok kısa cevaplı sorular tercih edilmektedir. Bunun en önemli nedeni ise her kazanıma uygun olmasıdır. Hazırlaması ve puanlaması da oldukça pratik olan bu soru şeklinde öğretmen tek kelime yada sayıdan oluşan bir cevap isteyen soru sormaktadır. Daha alt bilişsel basamaklarda becerileri ölçmeye yarayan bu ölçme aracında bilgiyi hatırlama ya da ezber yeteneği tam puan için yeterli olmaktadır.

Boşluk doldurma soruları bir diğer soru şekli olmasına rağmen aslında mantık olarak kısa cevaplı sorulardan farklı değildir. Cümle içindeki boşluğu öğrencinin hatırlaması ve doldurması istenmektedir. Kısa cevaplı soru ile aynı mantığa sahip olsa da tercih sırasında yanıtı sınırlandırılmış sorulardan sonra geldiği belirlenmiştir.

Öğretmenlerin en çok kullandığı kısa cevaplı soruların aslında yönetmeliğe göre sadece bir sınavda kullanması belirtilmiştir. En az tercih edilen soru tipi yanıtı sınırlandırılmamış sorular ve ikinci sırada yer alan yanıtı sınırlandırılmış soruların ilk sınavda kullanılması esas olarak alınmıştır. Yani yönetmeliğe göre esas olan soru formatları yanıtı sınırlandırılmış ve yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. Öğretmenler tarafından ise en çok kullanılan soru formatı kısa cevaplı sorulardır. Kısa cevaplı sorularda birer açık uçlu soru formatıdır. Öğretmenler açık uçlu sorulardan oluşan bir sınavda hepsini kullanabilir fakat yönetmeliğe göre kısa cevaplı sorular esas tutulan kriterin dışında belirtilmiştir. Bu karışıklığın temeli maalesef farklı kurumlarda farklı isim ve ifadelerin kullanılmasıdır.

Açık uçlu soru çeşitlerinin tamamı hazırlanması kolay ve ekonomiktir. Yanıtı sınırlandırılmamış sorular dışında diğer soru çeşitlerinin puanlanması da kolaydır. Yorum soruları üst düzey becerilerde ölçme sağlasa da okuyucu için puanlaması zordur ve zaman alır. Bu nedenlerle kısa yanıtı, boşluk doldurma ve yanıtı

sınırlandırılmış sorular hazırlanması ve okunması kolay olduğu için tercih edilirken yanıtı sınırlandırılmamış sorular öğrencilere ifade alanı bıraktığı için tercih edilmektedir.

9. sınıflarda yapılan ölçme de özel liseler ve anadolu liselerinde en çok yanıtı sınırlandırılmamış sorular tercih edilirken imam hatip liselerinde ve meslek liselerinde kısa cevaplı sorular tercih edilmektedir. Fen liselerinde ise bir ölçmede tüm soru çeşitleri eşit oranda tercih edilmektedir.

Açık uçlu sorular hazırlanırken kazanımlar temel alınmaktadır. Ölçülecek kazanımlar doğrultusunda sorular hazırlanır ve bu soruların dağılımı zorluk oranları belirlenir. Yorum soruları dışında diğer soru formlarına cevap anahtarı hazırlamak kolay ve puanlama net ve objektif olarak ifade edilmektedir. Yorum sorularını hazırlamak diğer soru formlarına göre daha kolayken puanlaması okuyucu için zorlayıcıdır.

Yanıtı sınırlandırılmış sorularda karşılaşılan bir diğer sorun ise öğrencinin puan kaygısıdır. Bu kaygı öğrencinin yorum yaparken yazdıkça cevaptan uzaklaşmasına ya da hem doğru hem yanlış cevabı yazması, puanlamayı ve objektifliği etkilemektedir. Kısa cevaplı sorular da tam anlamıyla kusursuz bir ölçme aracı demek mümkün değildir. Kısa cevaplılarda en büyük sıkıntı ölçmede tek sorunun tek kazanımı ölçememesidir. Yani bir kazanımı ölçmek için birden çok kısa cevaplı soru sormak gerekmektedir.

Sınavlar hazırlanırken kazanımlar göz önüne alınır. Kazanım zaten öğrenciye kazandırılmak istenen becerileri ifade ettiği için ölçme işleminde bu becerilerin yeterlilik düzeyi önemlidir. Yazılı sınavlarda ölçülmek istenen kazanımlara eşit dağıtılmalı ve zorluk dereceleri eşit olmalıdır. Ortak sınavların yapılması en azından okul içi ölçme işlemini daha geçerli olmasını sağlamaktadır. Tabi bazı okullarda basit, bazı okullarda zor sorular okullar arası başarı sıralamasını haksız etkilemektedir. 9.1.2, 9.1.8, 9.1.10 ve 9.3.3 numaralı kazanımlar dışında bütün kazanımlarda en uygun soru şekli kısa cevaplı sorulardır. Bu kazanımlarda en az tercih edilen soru formatı da yorum soruları yani yanıtı sınırlandırılmış sorulardır.

Orta öğretim öğrencileri, son sınıfta üniversite için merkezi sınavlara hazırlanmaktadır. Coğrafyanın temel konuları ve üniversitenin ilk basamak sınavı 9. sınıf konularından oluştuğu için sadece eşit ağırlık değil sayısal, sözel ve dil sınıfları için de önemlidir. Aslında MEB'in sınav yönetmeliğini açık uçlu sorularla değiştirmesinin temel nedeni de üniversite sınavına okulları entegre etmektir. Hafta sonları açılan kurslarında amacı bu olsa da şimdiye kadar tam anlamıyla hedefine ulaşamamıştır. Bunun sebebi de öğrencilerin yeteri kadar ilgisini çekememek ve öğretmenlerin merkezi sınavlara olan uzaklığı olarak söylenebilir.

ÖSYM'nin son dönem pilot ve normal uygulamalarda kullanacağını belirttiği açık uçlu soru aslında kısa cevaplı sorulardır. Yaptığı açıklama da öğrencilere artık açık uçlu sorulara da yer vereceğini açıklarken sorunun formatı ve örnek yayında ki başlığı kısa cevaplı soru olarak karşımıza çıkmıştır. MEB'in yönetmelikteki düzenlemesinde kullandığı; "Sınavların açık uçlu maddelerden oluşan yazılı yoklama şeklinde yapılması esastır. Ancak her dersin sınavlarından biri kısa cevaplı, doğru-yanlış, eşleştirmeli veya çoktan seçmeli testlerle de yapılabilir." ifadesinden dolayı açık uçlu sorular cevabı tek kelimededen oluşan sorular mı yoksa yorum soruları mı olmalı gibi bazı karışıklıklar ortaya çıkmıştır. İki kurumun farklı isimlendirme ile yarattığı bu karışıklık öğretmenlerin ölçme sürecine de yansıdığı öngörülmektedir.

Sonuç olarak, oluşan kavram karmaşasına rağmen açık uçlu soruların her biri farklı bilişsel yapıları ölçmeye yaramaktadır ve kısa cevaplı sorular kolay olmasından, yorum soruları ise üst düzey becerileri ölçtüğü için tercih edilmektedir. Açık uçlu soru kavramının altında dört adet soru şekli yer almaktadır. Bunlar; kısa cevaplı sorular, boşluk doldurma soruları, yanıtı sınırlandırılmış sorular ve yanıtı sınırlandırılmamış sorulardır. Bloom taksonomisine göre bilişsel olarak kısa cevaplı sorular ve boşluk doldurma soruları bilgi ve kavrama basamağında beceri ölçmek için kullanılmaktadır. Yanıtı sınırlandırılmış sorular uygulama basamağında ve yanıtı sınırlandırılmamış sorular ise analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarında üst düzey becerileri ölçmektedirler. Yazılı sınavlarda yönetmelik, üst düzey becerilerin ölçülmesini esas alır, okullarda ise çalışmamızın genellemesi sonucu bilgi ve kavrama basamağında ölçmeler yapılmaktadır. Merkezi sınavlarda da kısa cevaplı

soru uygulaması sadece bilgi basamağı bir ölçmeye tekabül etmektedir. Üst düzey ölçmeler zaman ve efor gerektirmesi nedeniyle tercih edilmemektedir.

5.2. Öneriler

9. sınıf coğrafya dersi ve bu dersin ölçme değerlendirilmesinde kullanılan açık uçlu soru aracının değerlendirilmesi ve öğretmenlerden alınan fikirler doğrultusunda bazı sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlara bağlı olarak şu öneriler geliştirilmiştir:

- 9. sınıf, öğrencinin hem coğrafya dersi ile ilk defa karşılaştığı hem de yazılı sınavlarla daha ciddi anlamda muhatap olduğu önemli bir öğretim kademesidir. Öğrencilerin yazılı sınavlarda zorlandığı gözlenmiştir. Bunun için öğrenciler hem okul hem de öğretmenleri tarafından ölçme ve değerlendirme sürecinin öğrenci ile ilgili kısmı hakkında bilgilendirilmelidir.
- Öğretmenler yazılı sınav soruları hazırlarken öğretim programı kazanımlarını dikkate almalıdır. Her kazanımda tek bir soru şekli kullanmak doğru değildir. Elde ettiğimiz sonuçlara göre bütün kazanımlarda en çok kullanılan soru şekli kısa cevaplı sorulardır. Fakat kısa cevaplı sorular üst düzey bilişsel becerileri sorgulamakta yetersizdir. Bu nedenle uygun önlemler alınarak yanıtı sınırlandırılmamış sorular daha çok kullanılmalıdır.
- 9. sınıf coğrafya dersinin konuları merkezi sınavlarda sayısal, eşit ağırlık ve sözel öğrencilerine ortak uygulanmaktadır. Bu durumda 9. sınıf coğrafya dersinin önemi merkezi sınavlar için büyüktür. Yapılan araştırmada öğretmenlerin merkezi sınavlarla ilgili bilgisinin eksik ve az olduğu gözlenmiştir. Öğretmenlerin merkezi sınavlar hakkında bilgilendirilmesi ve takip edilmesinin sağlanması gerekmektedir
- Öğretmenleri açık uçlu soruları kazanımlara göre hazırlama ve okuma konusunda eksikleri olduğu gözlenmiştir. Hizmet içi eğitimlerin daha ciddi ve daha hayati konularda olması önemlidir.
- Ölçme sürecinde yer alan açık uçlu sorularda bir diğer problem kopya ve şans başarısı olarak gözlenmiştir. Bunun için öğrencilerin sadece ders

içindekivarlığı ile ilgilenmek yerine özellikle rehber öğretmenleri tarafından motive edilmeleri, okulu daha ciddiye almaları sağlanmalıdır.

- En önemlisi de açık uçlu soru, kısa cevaplı soru kavramların her yerde farklı karşılıklarının düzeltilmesi ve kavram karmaşasının ortadan kaldırılması çok önemlidir.
- Ölçme için hazırlanan soruların zorluk derecesi her okulda farklılık göstermektedir. Ortak sınav okul içi güvenilirliği ve kullanılabilirliği sağlamaktadır. Bunun daha geniş alana yayılabilmesi için sınav soruları ve cevap anahtarları merkezi hazırlanıp uygulanabilir. Okuyucu objektifliğini sağlamak için de okuyucuların görev yaptığı okuldaki değil de başka bir okulun değerlendirmesini yapması sağlanabilir.

Öğretmenler bu toplumun temelini atan, her mesleğe insan yetiştiren hizmet neferleridir. Öğrenci ise işlenmesi gereken, toplumun yapı taşıdır. Bu noktada toplumun öğretmene değer vermesi, öğretmeninde öğrenciye değer vererek görevini yapması çok önemlidir.

KAYNAKÇA

Akkuş, Zafer (2007). *Dokuzuncu Sınıf Coğrafya Dersi Eski ve Yeni Müfredat Programlarının Eğitim-Öğretime Uygunluğu Bakımından Karşılaştırılması*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Aladağ, Caner (2003). *Ortaöğretimde Coğrafya Öğretmeni Profili ve Öğretmen Görüşleri Işığında Müfredat Değerlendirilmesi (Konya İli Örneği)*, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Artvinli, Eyüp (2007). *2005 9. Sınıf Coğrafya Öğretim Programı: Öğretmenler Açısından Uygulanabilirlik Düzeyi*, Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Artvinli, Eyüp ve Kaya, Niyazi (2010). 1992 Uluslararası Coğrafya Eğitimi Bildirgesi ve Türkiye'deki Yansımaları. İstanbul; *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 22, 93-127

Atılğan, Hakan, Kan, Adnan ve Doğan, Nuri (2014). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara; Anı Yayıncılık

Baykul, Yaşar, Gelbal, Selahattin ve Kelecioğlu, Hülya (1992). *Anadolu Öğretmen Liseleri İçin Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara; MEB Ders Kitabı

Çakan, Mehtap (2004). Öğretmenlerin Ölçme-Değerlendirme Uygulamaları ve Yeterlilik Düzeyleri: İlk ve Ortaokul. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, cilt:37, sayı:2, 99-114

Çıkrıkçı Demirtaşlı, Nükhet (2010). Açık Uçlu Soru Formatı ve Öğrenci İzleme Sistemi Akademik Gelişimi İzleme ve Değerlendirme Modülündeki Kullanımı. *CİTO Eğitim Kuram ve Uygulama Dergisi*; Sayı:8, 22-30

Doğanay, Hayati (1993). *Coğrafya'da Metodoloji*, M.E.B. Yayınları. Ankara.

Doğanay, Hayati ve Zaman, Serhat. *Ortaöğretim Coğrafya Eğitiminde Hedefler-Stratejiler ve Amaçlar*. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/26615>Erişim Tarihi: 10.01.2019

Engin, İdris, Akbaş, Yavuz ve Gençtürk, Ebru (2003). I. Türk Coğrafya Kongresinden Günümüze Liselerimizde Müfredat Programlarındaki Değişimler. Ankara, *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı;157
https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/157/ergin.htm
Erişim Tarihi: 18.01.2019

Fidan, Nurettin ve Erden, Münire (2001). *Eğitime Giriş*. Ankara; Alkım Yayınevi

Gümüş, Nevzat (1993). *Ortaöğretim Kurumlarında Coğrafya Öğretimi*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

İlhan, Mustafa (2016). Açık Uçlu Sorularla Yapılan Ölçmelerde Klasik Test Kuramı ve Çok Yüzeyle Rasch Modeline Göre Hesaplanan Yetenek Kestirimlerinin Karşılaştırılması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Ankara, 346-368.

Kan, Adnan (2005). Yazılı Yoklamaların Puanlanmasında Puanlama Cetveli Ve Yanıt Anahtarı Kullanımının Puanlayıcı Güvenirliğine Etkisi. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*; Sayı: 19, 165-175.

Kan, Adnan (2013). *Ölçme Araçlarında Bulunması Gereken Nitelikler*. H. Atılgan (ed.), *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme* (23-80). Ankara; Anı Yayıncılık

Karasar, Niyazi. (2007) *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

MEB (1971). *Tebliğler Dergisi*. <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/35-1971?start=24> Erişim Tarihi: 28.03.2019

MEB (2017). *Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği*. <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Asp?MevzuatKod=7.5.18812&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=orta%F6%F0retim>Erişim Tarihi: 15.01.2019

MEB (2018). *Ortaöğretim Coğrafya Dersi Öğretim Programı*.<http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018120203724482-Cografya%20dop%20pdf.pdf>Erişim Tarihi: 12.01.2019

Oğuzkan, Turhan (1974). *Eğitim Psikolojisi*, İstanbul; MEB

ÖSYM (2017).*LYS Açık Uçlu Sorular Hakkında Bilgilendirme*<http://www.osym.gov.tr/TR,12909/2017-lisans-yerlestirme-sinavleri-2017-lys-acik-uclu-sorular-hakkinda-bilgilendirme-ve-acik-uclu-soru-ornekleri-05012017.html>Erişim Tarihi: 22.11.2018

ÖSYM (2017).LYS Kısa Cevaplı Soru Örnekleri.<https://dokuman.osym.gov.tr/pdfdokuman/2017/OSYS/Orneksorular05012017.pdf>Erişim Tarihi:22.11.2018

Özçelik, D. Ali. (1981). *Okullarda Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Meteksan Ltd. Şti.

Özçelik, D. Ali (1998). *Test Hazırlama Kılavuzu*. ÖSYM Yayınları, Ankara.

Pınar, Adnan ve Şanlı, Cennet (2017). *Sosyal Bilgiler Dersi Sınav Sorularının Yenilenen Bloom Taksonomisine Göre İncelenmesi*. ElementaryEducation Online, 16(3), 949-959.

Pınar, Adnan,(2011). Geographyteachers' views on theassessmentandevaluationinstrumentsandmethodsused in therenewed. *GeographyEducationalResearchandReviews*, 6(3), 334-341.

Şahin, Cemalettin(2001). *Türkiye'de Coğrafya Öğretimi(Sorunlar ve Çözüm Önerileri)*, Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.

Şanlı, Cennet (2015). *Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Gelişim Programlarının Coğrafya Öğretmen Adaylarının Yeterlik Algısı ve Bilgi Düzeyine Etkisi*, Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Tan, Şeref ve Erdoğan, Alaattin (2004). *Öğretimi Planlama ve Değerlendirme*. Ankara Pegem Yayıncılık

TDK (2018). Türkçe Sözlük.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&view=gtsErişim Tarihi:

01.12.2018

Tekin, Halil (1991). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara; Yargı Yayıncılık

Turgut, M. Fuat (1995). *Eğitimde Ölçme Değerlendirme Metotları*. Ankara; Nüve Yayıncılık

Turgut, M. Fuat ve Baykul, Yaşar (1992). *Ölçme Teknikleri*. Ankara; ÖSYM Yayınları

Turgut, M.Fuat ve Baykul, Yaşar (2013). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara; Pegem Akademi

Ünlü, Mehmet (2014). *Coğrafya Öğretimi*. Ankara; Pegem Akademi

Yılmaz, Hasan (1996). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Konya; Öz Yayıncılık

EKLER:

EK-1: Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Yazısı

EK-2: Öğretmen Katılım Formu

EK-3: Öğretmen Anket Formu

EK-4: Okul Listesi

EK-5: 9. Sınıf Coğrafya Kazanımlarında Öğretmenlerin Tercih Ettiği Soru Formatları Tablosu

EK-1 Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzin Yazısı

T.C.
KONYA VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 83688308-605.99-E.10242360

25.05.2018

Konu: Araştırma İzni (Şerife TATLI)

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : 23/05/2018 tarihli ve 48178250-300-E.7064 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Coğrafya Eğitimi Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Şerife TATLI'nın "Coğrafya Öğretiminde Açık Uçlu Soruların Öğretmen Görüşleri İle Değerlendirilmesi (Konya Örneği)" konulu araştırmasını uygulama talebi incelenmiştir.

Araştırmanın; Karatay, Meram ve Selçuklu ilçelerinde bulunan ekli listede adı yazılı resmi ve özel ortaöğretim kurumlarında görevli coğrafya öğretmenlerine eğitim öğretimi aksatmamak kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmemektedir. Araştırmacı, Müdürlüğümüze bağlı eğitim kurumlarındaki çalışmalarını 2017-2018 eğitim öğretim yılı içerisinde tamamlamak zorunludur. Araştırma kapsamında yürütülecek çalışmalar 2017-2018 eğitim öğretim yılında tamamlanmaması durumunda Müdürlüğümüzden tekrar izin alınması gerekmektedir.

Araştırmada Müdürlüğümüz tarafından onaylanarak gönderilen veri toplama araçları kullanılacak olup, araştırma sonucunun CD ortamında iki nüsha olarak Müdürlüğümüze gönderilmesi gerekmektedir.

Bilgilerinizi ve adı geçene tebliğini arz ederim.

Mukadder GÜRSOY
İl Milli Eğitim Müdürü

Ek:

- 1-Öğretmen Katılım Formu (1 sayfa)
- 2-Öğretmen Görüşme Formu (5 sayfa)
- 3-Okul Listesi (1 sayfa)

Akçeşme Mah.Garaj Cad. No: 4 Karatay/KONYA
Elektronik Ağ: <http://konya.meb.gov.tr>
e-posta: istatistik42@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için : Abdurrahman KAYNAK - Şef
Ali Naci IŞIK VHKİ
Tel: (0 332) 353 30 50 - Faks : (0 332) 351 59 40

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakcegi.meb.gov.tr> adresinden #628-8037-3d27-8821-d17# kodu ile teyit edilebilir.

EK-2 Öğretmen Katılım Formu

Sayın Katılımcımız

Katılacağınız bu çalışma, Coğrafya Öğretiminde Açık Uçlu Soruların Öğretmen Görüşleri İle Değerlendirilmesi (Konya Örneği" adıyla, Şerife Tatlı tarafından 17.09.2018-08.10.2018 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: Çalışmamız değişen yönetmelikte ibaresi bulunan açık uçlu sorularla yapılacak ölçme değerlendirme sürecinin öğretmen görüşlerinden faydalanarak en verimli geçirilmesini değerlendirmek amacı ile yapılacaktır.

Araştırmanın Nedeni: Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler): Konya Millî Eğitim Müdürlüğüne bağlı özel ve resmi liseler.

Araştırma Uygulaması: Yazılı Mülakat

Araştırma T.C. Millî Eğitim Bakanlığı'nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı :Şerife TATLI

İletişim Bilgileri :0539-212-08-46

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

...../...../.....
İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK-3 Öğretmen Anket Formu

GÖRÜŞME FORMU

“Coğrafya Öğretiminde Açık Uçlu Soruların Öğretmen Görüşleriyle Değerlendirilmesi (Konya Örneği) ” amacıyla planlanan çalışmada sizin de fikirlerinizden yararlanmak istiyorum. Sorulara vereceğiniz cevapların açık ve anlaşılır olması çalışmanın güvenilirliği açısından oldukça önemlidir. Anlaşılmayan bir soru hakkında lütfen açıklama yapılmasını isteyiniz. Görüşme esnasında vereceğiniz yanıtlar sadece araştırma amacıyla kullanılacak olup herhangi bir kurum ya da kişilerle paylaşılmayacaktır. Araştırmada isminiz asla kullanılmayacaktır.

Şerife TATLI

KİŞİSEL BİLGİLER

Cinsiyetiniz:

Medeni Durum:

Son Mezun Olduğunuz Okul / Fakülte:

Görev Yaptığınız Okul Türü:

Görev Yılı:

1.SORU:

Coğrafya dersi kapsamında ölçme değerlendirme sürecinde hangi araçları kullanıyorsunuz, nedenini açıklayınız.

2. SORU:

Bir ölçme değerlendirme aracı olan ve son ortaöğretim kurumlar yönetmeliğinde karşılık bulan 'açık uçlu soru' kavramını nasıl yorumluyor ve ölçmede nasıl kullanıyorsunuz? Açıklayınız.

3.SORU:

Açık uçlu sorular kavramı içinde dört farklı soru çeşidi vardır. Bunları çok kullandığınıza '1' az kullandığınıza '4'e kadar numaralandırarak nedenini açıklayınız.

- Kısa Cevaplı (tek kelimelik) sorular (.....) Nedeni: _____
- Boşluk Doldurma Soruları (.....) _____
- Yanıtı Sınırlanmış (maddeli cevaplar) Sorular (.....) _____
- Yanıtı Sınırlanmamış (yorum) Sorular (.....) _____

4. SORU:

Açık uçlu sorulardan oluşması gereken yazılı yoklamayı Coğrafya dersi için muhtevayı ölçmek adına sizce yeterli buluyor musunuz? Açıklayınız.

Aşağıdaki tabloda lise 9. Sınıf coğrafya kazanımları ve bu kazanımları ölçmek için kullanılacak açık uçlu soru çeşitleri yer almaktadır. Tüm tecrübelerinize dayanarak kazanımlar için tercih ettiğiniz soru çeşitlerini sıklık derecesine göre puanlayınız.

(En sık kullandığınızı 1 en az kullandığınızı 4e kadar puanlayınız. Kullanmıyorsanız boş bırakın)

	KAZANIMLAR	Kısa Cevaplı Sorular	Boşluk Doldurma Soruları	Yanıtı Sınırlanmış (maddeli) Sorular	Yanıtı Sınırlanmamış (yorum) Sorular
	Coğrafya, İnsan ve Doğa				
9.1.1	Doğa ve insan etkileşimini örneklerle açıklar.				
9.1.2	Coğrafyanın konularını ve bölümlenmesini açıklar.				
9.1.3	Coğrafya biliminin gelişimini açıklar.				
	Coğrafi Koordinat Sistemi				
9.1.4	Koordinat sistemini kullanarak zaman ve yere ait özellikler hakkında çıkarımlarda bulunur.				
	Harita Bilgisi				
9.1.5.	Haritayı oluşturan unsurlardan yararlanarak harita kullanır.				
9.1.6.	Bilgileri haritalara aktarmada kullanılan yöntem ve teknikleri açıklar.				
9.1.7.	Eş yükselti eğrileriyle çizilmiş haritalar üzerinde yer şekillerini ayırt eder.				
	Dünyanın Şekli ve Hareketleri				
9.1.8	Dünya'nın şekli ve hareketlerinin etkilerini değerlendirir.				
	İklim Bilgisi				
9.1.9	Atmosferin katmanları ve özellikleri ile hava olaylarını ilişkilendirir.				
9.1.10	Örneklerden yararlanarak hava durumu ile iklim özelliklerini etkileri açısından karşılaştırır.				
9.1.11	İklim elemanlarının oluşumunu ve dağılışını açıklar.				
9.1.12	Yeryüzündeki farklı iklim tiplerinin özellikleri ve dağılışları hakkında çıkarımlarda bulunur.				
9.1.13	Türkiye'de görülen iklim tiplerinin özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.				
	Yerleşmeler				
9.2.1	Yerleşmelerin gelişimini etkileyen faktörleri analiz eder.				
9.2.2	Yerleşme doku ve tiplerinin oluşumunda etkili olan faktörleri örneklerle açıklar.				
9.2.3	Türkiye'de yerleşmelerin dağılışını etkileyen faktörleri örneklerle açıklar.				

	KAZANIMLAR	Kısa Cevaplı Sorular	Boşluk Doldurma Soruları	Yanıt Sınırlanmış (maddeli) Sorular	Yanıt Sınırlanmamış (yorum) Sorular
9.2.4	Türkiye'deki yerleşim birimlerini fonksiyonel özellikleri açısından ayırt eder. Bölgeler ve Ülkeler				
9.3.1	Dünyadaki farklı bölge örneklerini, özellikleri ve bölge belirlemede kullanılan kriterler açısından değerlendirir.				
9.3.2	Bölge sınırlarının amaca göre değişebilirliğini örneklerle açıklar.				
9.3.3	Harita kullanarak çeşitli coğrafi kriterlerle belirlenmiş bölgelerde bulunan ülkeleri sınıflandırır. İnsan ve Çevre				
9.4.1	İnsanların doğal çevreyi kullanma biçimlerini örneklendirir.				
9.4.2	Doğal ortamda insan etkisiyle meydana gelen değişimleri sonuçları açısından değerlendirir.				

6. SORU:

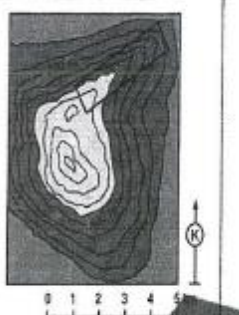
Cevabı sınırlandırılmamış (yorum) sorularda puanlama yaparken ve okurken nelere dikkat ediyorsunuz? Ne gibi zorluklarla karşılaşıyorsunuz, açıklayınız.

7. SORU:

ÖSYM'nin 2017 yılı 2. Basamak (LYS) sınavında uyguladığı açık uçlu sorulardan biri aşağıda örnek olarak verilmiştir. Coğrafya öğretiminde bu soru kalıbını siz nasıl değerlendiriyorsunuz avantaj ve dezavantajları ile açıklayınız.

DİĞER BİLGİLER	2017 LYS3 COĞ-1
LYS-3 COĞRAFYA-1	
YAN-4	

24. Aşağıda bir topoğrafya haritası verilmiştir.

Bu haritada koruma seviği 600'den fazla yükseklikte yer alan yerleşim yeri hangisidir?

Scanned with CamScanner

EK-4 Okul Listesi

ARAŞTIRMA YAPILACAK OKULLARIN ADI VE BAĞLI BULUNDUĞU İL/İLÇE
LİSTESİ

SIRA NO	OKULUN ADI	BAĞLI BULUNDUĞU İL/İLÇE
1	KONYA ANADOLU LİSESİ	MERAM/KONYA
2	MERAM ANADOLU LİSESİ	MERAM/KONYA
3	KONYA ANADOLU İMAM HATİP LİSESİ	KARATAY/KONYA
4	KARATAY İMKB ZÜBEYDE HANIM MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ	KARATAY/KONYA
5	TÜRK TELEKOM MESLEKİ VE TEKNİK ANADOLU LİSESİ	SELÇUKLU/KONYA
6	MERAM FEN LİSESİ	MERAM/KONYA
7	KARATAY FEN LİSESİ	KARATAY/KONYA
8	FORMKAMPÜS ANADOLU LİSESİ	SELÇUKLU/KONYA
9	ÖZEL SINAV ANADOLU LİSESİ	MERAM/KONYA
10	ÖZEL PEMA ANADOLU LİSESİ	SELÇUKLU/KONYA
11	SINAV MERKEZ TEMEL LİSESİ	SELÇUKLU/KONYA

 Demir

EK-5Kazanımların Soru Türlerine Göre Kullanılma Sıklığı Dağılımı

Kaz.N o.	Soru Türleri	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R
9.1.1.	Kısa Cevaplı Sorular	1	3	1	-	4	3	4	1	-	4	-	1	3	1	1	4	4
	Boşluk Doldurma Soruları	-	2	3	4	3	1	3	-	1	-	-	1	4	2	2	3	3
	Sınırlandırılmış Sorular	-	1	2	-	1	2	2	4	-	-	-	1	2	3	3	2	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	1	4	-	2	4	1	-	-	-	1	4	1	4	4	1	1
9.1.2.	Kısa Cevaplı Sorular	-	3	1	-	3	4	4	1	-	-	-	1	3	1	1	4	2
	Boşluk Doldurma Soruları	2	2	3	4	1	1	3	-	-	-	-	1	2	2	2	3	1
	Sınırlandırılmış Sorular	-	1	2	-	2	2	2	4	1	-	1	1	1	3	3	1	3
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	1	4	-	4	3	1	-	-	-	-	4	4	4	4	2	4
9.1.3.	Kısa Cevaplı Sorular	-	1	1	-	3	4	2	1	-	4	-	1	2	1	1	2	2
	Boşluk Doldurma Soruları	1	3	3	4	1	1	3	-	2	-	-	1	3	2	2	3	3
	Sınırlandırılmış Sorular	-	3	2	-	2	2	1	-	-	-	1	1	4	3	3	4	4
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	3	4	-	-	3	-	4	-	-	-	4	1	4	4	1	1
9.1.4.	Kısa Cevaplı Sorular	-	1	1	-	2	4	3	1	-	-	-	1	1	1	1	1	4
	Boşluk Doldurma Soruları	1	1	1	2	4	3	4	-	-	-	-	1	3	2	2	2	3
	Sınırlandırılmış Sorular	-	2	2	3	1	2	2	-	-	4	1	1	4	3	3	3	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	2	4	4	3	1	1	4	1	-	-	4	2	4	4	4	1
9.1.5.	Kısa Cevaplı Sorular	2	2	2	1	4	4	3	-	-	2	1	1	1	1	1	2	2
	Boşluk Doldurma Soruları	-	1	3	2	3	3	4	-	-	-	2	1	3	2	2	3	4
	Sınırlandırılmış Sorular	-	1	3	3	1	2	2	1	-	-	-	1	4	3	3	1	3
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	1	4	4	2	1	1	4	1	-	-	4	2	4	4	4	1
9.1.6.	Kısa Cevaplı Sorular	2	3	1	4	1	4	3	-	-	2	-	1	1	1	1	1	3
	Boşluk Doldurma Soruları	-	1	1	3	2	3	4	-	-	-	-	1	3	2	2	2	4
	Sınırlandırılmış Sorular	-	1	2	3	3	2	2	1	-	-	1	1	4	3	3	3	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	1	4	2	4	1	1	4	1	-	-	4	2	4	4	4	1

Kaz.N o.	Soru Türleri	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R
9.1.7.	Kısa Cevaplı Sorular	-	2	3	2	1	4	3	1	-	2	-	1	1	1	1	2	2
	Boşluk Doldurma Soruları	3	1	3	3	4	3	4	-	1	-	-	1	3	2	2	1	1
	Sınırlandırılmış Sorular	-	1	1	2	2	2	2	4	-	-	-	1	4	3	3	3	4
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	1	4	4	3	1	1	-	-	-	-	4	2	4	4	4	3
9.1.8.	Kısa Cevaplı Sorular	3	2	3	1	2	4	3	-	-	2	-	1	2	1	1	2	3
	Boşluk Doldurma Soruları	-	2	3	3	4	3	4	1	-	-	-	1	3	2	2	3	4
	Sınırlandırılmış Sorular	-	1	4	4	1	2	2	-	1	-	1	1	4	3	3	1	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	1	4	2	3	1	1	4	-	-	-	4	1	4	4	4	1
9.1.9.	Kısa Cevaplı Sorular	1	1	2	4	1	3	3	1	1	-	-	1	2	1	1	2	4
	Boşluk Doldurma Soruları	-	1	2	1	2	4	4	-	-	3	-	1	3	2	2	3	3
	Sınırlandırılmış Sorular	-	2	3	1	3	1	2	4	-	-	1	1	4	3	3	1	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	1	4	1	4	2	1	-	-	-	-	4	1	4	4	4	1
9.1.10	Kısa Cevaplı Sorular	-	3	2	4	3	4	2	1	-	2	-	1	1	1	1	2	4
	Boşluk Doldurma Soruları	-	1	2	1	1	3	4	-	2	-	-	1	3	2	2	3	3
	Sınırlandırılmış Sorular	1	1	3	1	2	1	3	-	-	-	-	1	4	3	3	4	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	1	4	1	4	2	1	4	-	-	-	4	2	4	4	1	1
9.1.11	Kısa Cevaplı Sorular	-	3	1	1	4	4	3	1	-	-	1	1	1	1	1	1	4
	Boşluk Doldurma Soruları	-	3	1	4	3	1	4	-	-	1	-	1	3	2	2	2	3
	Sınırlandırılmış Sorular	2	1	4	3	2	2	2	-	1	-	-	1	4	3	3	3	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	1	4	2	1	3	1	4	-	-	-	4	2	4	4	4	1
9.1.12	Kısa Cevaplı Sorular	-	1	1	1	2	4	3	1	-	2	1	1	1	1	1	2	2
	Boşluk Doldurma Soruları	-	2	3	4	3	3	4	-	2	-	-	1	3	2	2	3	4
	Sınırlandırılmış Sorular	1	3	4	3	1	2	2	-	-	-	-	1	4	3	3	1	3
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	3	4	2	4	1	1	4	-	-	-	4	2	4	4	4	1

Kaz.N o.	Soru Türleri	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R
9.1.13	Kısa Cevaplı Sorular	1	3	1	-	1	4	3	1	-	4	1	1	1	1	1	2	4
	Boşluk Doldurma Soruları	-	3	3	4	4	3	4	-	-	-	-	1	3	2	2	3	3
	Sınırlandırılmış Sorular	-	1	4	4	2	2	2	-	-	-	-	1	4	3	3	4	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	1	4	-	3	1	1	4	1	-	-	4	2	4	4	1	1
9.2.1.	Kısa Cevaplı Sorular	-	3	1	-	1	4	3	1	-	4	-	1	2	1	1	1	4
	Boşluk Doldurma Soruları	2	3	1	4	3	2	4	-	-	-	-	1	4	2	2	2	3
	Sınırlandırılmış Sorular	-	2	2	4	2	1	2	-	1	-	1	1	3	3	3	3	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	2	4	-	4	3	1	4	-	-	-	4	1	4	4	4	1
9.2.2.	Kısa Cevaplı Sorular	-	2	1	-	1	1	3	1	-	4	-	1	2	1	1	2	4
	Boşluk Doldurma Soruları	-	2	1	4	3	2	4	-	2	-	-	1	4	2	2	3	3
	Sınırlandırılmış Sorular	3	2	2	4	2	3	2	-	-	-	-	1	3	3	3	1	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	2	4	-	4	4	1	4	-	-	-	4	1	4	4	4	1
9.2.3.	Kısa Cevaplı Sorular	-	3	1	-	3	4	3	1	1	4	-	1	2	1	1	2	4
	Boşluk Doldurma Soruları	-	2	1	4	2	3	4	-	-	-	-	1	4	2	2	4	3
	Sınırlandırılmış Sorular	3	2	2	4	1	1	2	-	-	-	1	1	3	3	3	3	2
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	2	4	-	4	2	1	4	-	-	-	4	1	4	4	1	1
9.2.4.	Kısa Cevaplı Sorular	-	1	3	4	3	3	3	1	2	4	-	1	2	1	1	3	2
	Boşluk Doldurma Soruları	2	1	3	2	2	2	4	-	-	-	-	1	3	2	2	4	3
	Sınırlandırılmış Sorular	-	2	1	3	1	1	2	-	-	-	-	1	4	3	3	2	4
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	2	4	3	4	4	1	4	-	-	-	4	1	4	4	1	1
9.3.1.	Kısa Cevaplı Sorular	1	1	2	3	4	4	3	1	-	4	-	1	2	1	1	2	2
	Boşluk Doldurma Soruları	-	1	2	4	3	3	4	-	-	-	-	1	4	2	2	3	4
	Sınırlandırılmış Sorular	-	2	1	3	2	1	2	-	-	-	-	1	3	3	3	4	3
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	2	4	4	1	2	1	4	1	-	1	4	1	4	4	1	1

Kaz.N o.	Soru Türleri	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	R
9.3.2.	Kısa Cevaplı Sorular	-	1	2	-	2	4	3	1	-	4	1	1	2	1	1	2	2
	Boşluk Doldurma Soruları	2	1	2	-	4	3	4	-	-	-	-	1	4	2	2	4	4
	Sınırlandırılmış Sorular	-	3	1	4	3	1	2	-	2	-	-	1	3	3	3	3	3
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	3	4	3	1	2	1	4	-	-	-	4	1	4	4	1	1
9.3.3.	Kısa Cevaplı Sorular	-	2	2	-	1	3	3	-	-	2	-	1	2	1	1	2	2
	Boşluk Doldurma Soruları	-	2	2	-	1	2	4	1	-	-	-	1	1	2	2	1	4
	Sınırlandırılmış Sorular	1	2	1	4	3	1	2	4	2	-	-	1	3	3	3	3	3
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	2	4	3	2	4	1	-	-	-	-	4	1	4	4	1	1
9.4.1.	Kısa Cevaplı Sorular	1	3	3	-	1	3	3	1	1	-	-	1	2	1	1	2	2
	Boşluk Doldurma Soruları	-	3	3	-	4	2	4	-	-	-	-	1	4	2	2	4	4
	Sınırlandırılmış Sorular	-	2	2	4	2	1	2	-	-	1	1	1	3	3	3	3	3
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	2	4	3	3	4	1	4	-	-	-	4	1	4	4	1	1
9.4.2.	Kısa Cevaplı Sorular	-	2	3	-	1	3	3	1	-	-	-	1	2	1	1	2	2
	Boşluk Doldurma Soruları	2	2	3	-	4	2	4	-	-	2	-	1	4	2	2	4	4
	Sınırlandırılmış Sorular	-	2	2	4	3	1	2	-	-	-	1	1	3	3	3	3	3
	Sınırlandırılmamış Sorular	-	2	4	3	2	4	1	4	1	-	-	4	1	4	4	1	1